787/326
188 сб.

326

Кыргыз, кыргыздын тунку теги,
уруучулук курулушу.
Уруучулук убагындагы турдуу
салттар.

Инв. 787

Мазмуну

Т. Байболотов

бетсе

1). Кыргыз. Кыргыздын тунку теги, уруучулук курулушу. Уруучулук курулушу увагында турмуу салттар 1-188.

/латын алфавитинде/.

1939/40 ж. ж.

№ 38

Сказитель Талып Батбулатов.
(Тузгон) Состав. Убуксев. †.

Кыргыз, кыргыздын түпкү теги. Урдучулук Курулуту. Урдучулук курулуту убагында турлуу салттар.

(мазмуну 184-188-беттерде).

Өзгөзстанден sornaгkomu aldendaгь ilim komiteti.

ПИНКЯН
280
2 XI 41 г.

Өзгөз, өзгөзден tyrky tegi, uчuncuлuq дuчuлuşu, uчuncuлuq дuчuлuşu uвaдьnda tyrlyy salttar.

talyp Baibolotortun aitun bojunca.

tyzgon uвuкeer д.

Институт языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 326
188 стр. 1981
Кир. ФАН СССР гос.

ПИНКЯН
Рукописи № 3
26/III 41 г.

1939- 40-sul

(2 dikgabirden baştap Eaz bola baştaldь)

(Cьreg ajlenda.)

Glava I

Ɣɛrɣɛz degen sozdyn ozy tuuralu

Gaş terinin bucqaqɛn ~~coiqondoj~~ coimoloqondoj kijinki kezderde tarixcɛbɛz dep ɛyrgondozdyn kee biroolory -ɣɛrɣɛz- degen sozdyn ozyn oodo, ɛldɛj coimoloj berycy boldu. Andaj tarixcɛlardɛn biroo - ~~ɣɛrɣɛz~~ ɣɛrkezip, ɣɛrdɛ ɣɛrqalaj kocyp ɛyrgon el bolqondugtan "ɣɛrkez" eli delgen bolso kerek, ɣɛrkez" degen soz ajaqɛnda - ɣɛrɣɛz- degen sozgo ajlanɛp ketken bolunqa tijiş dep oj ɛoorup ɛyrat. -ɣɛrɣɛz- degen sozdy izyyldoo cylordon daqɛ biroo ɣɛrɣɛz ɣɛrda kijiz yj tigip kocyp ɛyrgon el bolqon, oqondugtan ɣɛrkijiz atalqan ~~[illegible]~~ sɛjaqtɛn, aqɛrɛnda ~~ɣɛrɣɛ~~ "ɣɛr-kijiz" degen soz ɣɛrɣɛz bolup ozgoryp ketken bolso kerek degen bolɛoldu ɣɛlɛɛat.

~~[illegible]~~ ɣɛrɣɛz degen soz tuuralu

aitılgan ʒoqorqu eki boʒomol ilim kiʒileri biz degen kiʒilerdin boʒomolu.

Qɛrqɛr degen sozdy oz ubaqɛnda qoʒo-moldolorda ozylorynco oi ʒorugan. Alar-qɛrqɛr-degen soz «qɛrq-qɛr» degen sozdon kelip cɛqqan deʒet. Alardɛn aitɛmɛna qaraqanda ilgeri biz padɛʒa bolot emiʒ. anɛn ʒalqɛr qɛrɛ bolup, al-qɛrɛna een saraj, carbaq saldɛrɛp qɛrɛnɛn qaʒɛna qɛrqqɛr nokor qojup, erkek kiʒige korgozboston baqat emiʒ. Kyndordyn birinde qɛrdar sejil qurup sarajdɛn orfosunan aqɛp ʒatqan suuqa barɛʒat, suunun ystynda turqan kobykty koryʒot, ~~kobykto~~ ~~kaqɛrqaʒ~~ kobykty sonurqaʒat, kobyk menen ʒuu-muʒat, kobyk menen ʒuunqan qɛrdar-dɛn kijcu barɛnɛn kijcu boinna tegiz bytyp qalat.

Qɛrdardɛn bul oqujaʒɛ padɛʒaqa uqulat, padɛʒa ɛra bolup qaarɛ

qaardanat, qɵzɵn qaşɵndaqɵ qɵzq qɵzɵ menen biz een tooqo çetkizip taştatat, oşol qɵzq-qɵzdan tuulqan baldardɵn tuqumu qɵzqɵz bolot deşet. Zor tilinde

Çazɵlqan belgilyy tarɵxɵ (bolboqon çana tarɵx bilgen kişi) qaraşqɵ qɵzqɵz eli, — qoşom çittɵ, qɵzq qɵzdan taralqan ekenbiz — deşip qalat.

Muzunqu uaqta qazaq, qɵzqɵz, ozbek, tatar ç.b. larɵ baş qoşup syiloşso ele, — çeti ataşdɵ tap, typky ataş kim? — deşip, sozdy ata, çotosun teriş tiryydon baştacu. Çeti ataşɵn taba albaqandardɵ — qulşuş, tegiş-çoq, tekşizşiş — dep ɵzalap şɵldɵş qɵlucu, qordocu. „qɵzq-qɵzdɵn" sarajɵn-da biz qɵzɵl it çyzycy ekem, qɵzqɵz-dɵn tegi qɵzɵl it — degendi oilop cɵqarɵp, qɵzqɵzdɵ qordocularda kop bolqon. Oynyn tarixin bilbegen qɵzqɵzdar, — qɵzɵl it — degen çalaadan qutuluş ycyn typky atabɵz Akkaşa

degen saxaba bolgon eken depda
Eyryskon, birog, typky Atabor Akkaşa degenderine
dela bolboj gergergdar menen sor
talaşyp, çaagta ketken başga uluttun
adamdarı — Ataş it bolucu, dep
bzalaj berycy. Solto Ganyaractıda
gazag Boltyryk okol sor menen
sozgo sındarıyan eken.

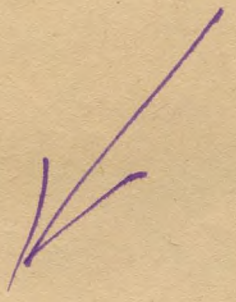

~~bilbegen, gəzgəzdardə səldəŋ gəlgəsə gordoqusu kelgenderdin, ukepke kemtik, sozgə soltyk, gəlajən degenderdin sozy.~~

ilgeri (XVIII gələnda) gəzgəzdən el bilegen kiɛilerinin gəjla atagtuusu solto Gangarac degen bolgon eken. Gangarac səldəŋ sozdorgə galganda oz zamanəndan gəzəl tildyy kiɛilerden galtajlagan, ebi menen ɛyjo ~~tappagan taba~~ taap kete ~~albagan~~ turgan sozgə kylyk kiɛi eken. Oɛol Gangarac gazag Boltyryk degenge mejman bolup galat. Gangaracta sozgə mogotgusu kelip ɛyrgon ~~Bol~~ Boltyryk Gangaracga tabag tartəlgan kezde ~~taj biz~~ bagəlun, bajlalun turgan ye-tort tajganən Gangaracga agətəp. ɛiberet, tajgandar tabag tagə tamagtə Gangaractan ɛəza talaɛəp alek gəlat. Biz kezde Boltyryk keletta tajgandarənən bizoon gujrugunan gazmag alyp sabaj beret, tajgan gaŋɛəlap yidyn icin ye

Kotorot.

2 - Boltyryk mьrza itke teşelip itiŋizdi sabaj bergeniŋiz gandej? - dejt Gangarac.

2 - Gьzь talaq, uşul tajgandardьn gozdugu otyp cьgьp ketti - dejt Boltyryk.

2 - e, gandajca? - dejt Gangarac.

2 - Biz boorum, tuuşganьn gьrgьz Gangarac baatьr keldi, biz boorum, tuuşganьn Gangaractьn tabagьnan tamaq şejm dep bajlasamda, ajdasamda bolbodu - degen eken Boltyryk.

Gьrgьz. Gьzьl itten galgaşgan eken degen sozgo tagap Boltyryk, tajgandarьn Gangarac menen boordoş gьlьp bgьz menen soz ajtganьn ~~ug~~ uggandan kijin Gangarac - ittin iti ekengol - dep şoop gajtara albaj, şьlgьja tyşkon eken.

~~Gangar~~, 2 gьrgьz degen soz emine degen soz, anьn gandaj maanisi bar ~~desip~~ „gьz kijiz", „gьrg-gьz", „gьz-kez" degen soz bolbosun deşip oodo bldьj Cojmoloj berycylordyn bar

ele ganaqь ʒıldıŋdaʒın negizine
qurulqan ulama sozdordy ulaqanь
ʒurgondordyn ulama ʒozdory, al sozdordo
ec qancalıq cındıq ʒoq.

Qьrqьzdın cınьqь (typy) tegi

tarıxtarqa gana tarьx bilgen kiʒi-
lerge ʒibirjanın tyʒtyk tarabın ʒerdegen
tyrk elinin abьdan ataqtuuʒu qьrqьz
eli ekendigi belgilyy. Mьndan 4800
ʒıl camalu ilgeri ataqь alamqa dejin bolqon uqur-
qandın bir neberiʒi qьrqьz degen
kiʒi bolqon, qьrqьz eli oʒol uqurqan-
dın qьrqьz neberesinin naʒilinen bolot.
Arьrqь qьrqьz naamındaqь eldin
barın ele oʒol uqurdun neberesi
bolqon qьrqьzdın baldarь dep oilooqo
bolboit, qьrqьzdın ʒerdegen ʒeri
malqa ʒajlun bolqonduqtan
Maqol, tatar, oiqur elderinen
mal baqu, mal ostyryy ycyn
kıcyp barıp, qaʒulup qьrqьz naamın

Kotoryşkondor, gergez uruusun koboit kondorde kop bolgon.

Tyrk tarıxındagı atagtun tarıxcının biri bolgon Abulgazının emgeginde gergez tuuralu tomondogy sozdor gazılgan:

"~~gı~~ uguz gandın gergez degen ~~tu~~ nemereşi bar ele, gergez ele oşonun naşlinen, ugum tugumu bolot. Oşol ubagta gergez naşlinen taragan kişiler az bolucu. Magol, tatar şana oguz urugtarınan ~~ot şer, suu~~ ottuu, suulu şerlerdi izdep barışıp gergez eline turup galışgan, Alaz kijin gergez atagın kotoryp galışgan. Okim kimşut eki şama el bolup biri birine şagın turuşat. Biz tarabı şilinge, ekinci tarabı Angara muran. ~~Okoo~~ teş ulun şana agın suu. Biz ~~nece~~ ganca kop şıldar Angara muran degen suunun bojunda oturuşar

ele. Angara muranga qɒrqɒz ceginen otkondon kijin ~~aqan~~ kop tuura suular qoɛulat. Oɛondon kijin ulun suu bolup bara bara Accɒ deɛizge qujat. Qujqan ɛerinde deɛizde ɛaqaɛɒnda biz ulu ɛaar bar, kenderi, ɛana kocyp ɛyrgon ajaqtuu maldarɒ abɒdan kop eken. ɛɒlqɒɛɒ iri, alardɒn biz ɛaɛtaqɒ tajɒ bizdin eki ɛaɛtaqɒ ɛɒlqɒbɒzdaj kelet. ɛɒlqɒlarɒ cɒlqɒj ala, baɛga tyɛtyy sy ɛoq. Ganaqɒ ɛaardɒn atɒn Alaqcɒn deɛet. Anɒn ɛaqɒnɒnda kymyɛ keni ɛaki kymyɛ cɒqa turqan ɛerleri bar. Al eldin qazanɒ, ajaq, tabaqɒ, qaɛɒq, zootu kymyɛton bolor eken. Ozbektin ala ɛɒlqɒlun, altɒn ocoqtu el bolor emiɛ degen eli uɛul el eken"

~~Cɒnqɒzqan olgondon kijin qɒrqɒz eli ɛana tort taraptaqɒ barlɒq el toluqanqa qaradɒ. Toluqan olgondon kijin qandɒq uuldarɒna~~

Xizrattan 3400 şeldar ilgeri atağı dajın bolgon uğurgandın. Gergez degen ulunun naşlinen ekendigi, oşondon taraşandığı, qadimki- ezelki mamleket ekendigin qıtaj tarıxında tarına kop zamandan beri maalım. Kop zamandar murun qan-qun atalgan belgilyn padışalığı bolgonduğu tarıxtarga kopton maalım. ~~birog, bulda mından 2200 2100 mından 2100, 2200 şeldar ilgeri bolup~~ Birog, bulda mından 2100, 2200 şeldar ilgeri xyn mamleketine bağımuğa olaşışız bolup, xyn mamleketinin batış tarabın eelegen. Gergezdar xyn mamleketinin qol aldında bolgon zamanda şanaşej gubirnaşının tyştyk şaşındaşı ~~bolgon~~ mangul naşlinen bolgon elder menen qatışqan. Bularga qatışıp aralaşıp ketiyinin natıçaşında qan-qun atağı qalıp xağaş

ataqь qono baştaqan, biroq, bul
xaqaş degen ataq qьtajlar tarabы-
nan ajtьlup, ozylory dajьma ele
qьrqьzbьz deşip şyryşkon.

Cinlilerdin maalьmatьna bojunca
oşol zamanda
qьrqьzdardan şazunlarь, tilderi ojqur-
larqa şaqьn kelip, dinderi şaman
dininde bolunqa tijiş.

VI-
Qьlьmdьn ajaqьnda qьrqьz
dar abьdan qubattun mamleket
qurup, kyn cьqьşь Bajqal kely, kyn
batьşь tyştyk tyrkştanqa cejin
şajьlqan. tarьxtarqa qьrqьzdьn
ataqь acьq belgilyy bolqon kezi
mьna uşul qьlьm dar bolot.

569- şьlь imprator ekinci
justin Tokja xanь dizabulqa
elcilikke şibergen Zemarx degenge
tegi qan, qьrqьz urugunan
bolqon bir qul belek qьlqan

eken. Albette, bul gergez eli
Andan murda bolgonduğun çoğtuğça
çıgara albajt.

~~78~~ 758- Şıldarda gergez
padışalıgı ojgurlar ~~nacarlajt~~ tarabınan
kycsyzdono ~~nacarlanta~~ baştajt ~~eken~~ lat eken. Orondon
kijin gergez huralu ~~bol~~ maalımat tarıx-
tarda kemij baştajt eken.
836- Şana 841- Şıldarda ojgur oky-
moty kycsyzdonot, orol ubaştatarda
gergezdar gajtadan ozyn ~~bir~~ ozy
bijlej baştajt. 840- Şılda gergez-
dar menen ojgurlar arasında
soguş bolot. Ojgurlar şeşilet,
alardan bir gergezdar ~~bologyn~~ ozyno
guratat. Orol kezde gergezdan
şerdegen şeri ganeşej şılgaşınan
şogorgu taraptarı bolot.

873- Şıldardan baştap gergezdar
başgaça ajtganda
"Xaxaş" şonyndo getaj tarında

ꝗ malьmattar tygono baştaj dep
şazat ~~ez~~ tarьxtar.

X- gьlьmdarda gьrgьz
padьşalьgь kyesyzdono baştajt, gьrgьzdar
gol aldьndagь ojgurlar gьrgьz
gol aldьnan boşop cьgьşat.
Cьşgьzgan doorunda (XIII-gьlьm) gьrgьz
cьşgьz gol aldьna kiret. Bul
şorundo Abulgazь degen tarьxcь
„ Cьşgьşgan Altan menen tora-
mьştь elci gьlьp gьrgьzga şiberdi,
maga bagьnьşşьn dep. Oşol ubagta
gьrgьzdьn padьşaşь Oros-ajnal
degen kişi eken. Jaqşь kişilerdi
kop tartuular menen şiberip
bagьndь. tartuunun başь tumşugu,
butu, kozy gьzьl aq şumgar eken,"
degendi şazgan eken.

Z

tujangandyg -15-

Qbrqbzdar azbrqb Serdep turgan Serine qacan kelgen?

Qbrqbz eli Ganasej tarapta osyp-ongondygy Gana al ezelden berki ulu el bolgondugu, tarbxtarda ~~ezelden~~ ecaqtan beri maalbm bolgon ~~el~~ bolsoda, urul azbrqb Serdep turgan Serlerine qacan kelgendigi, Gana qandajca kelgendigi tarbxtarda maalbm emes. ~~Bul~~ Qbrqbzdbn azbrqb Serdep turgan Serlerine qacan, qandajca bolup oop kelgendigi sonynda uqumcu qarjalarda tbngblbqtbm, dalildyy ecteme aitbra albajt. ~~Men~~ Bul masele sonynda menin ozymdyn pikirim tomongydoj, Birog, al pikirimdi ozymda tolug dalildyy dep ojloj albajmbn, oqondoj bolsoda

tomonkylardon ulap Batış sibirde 346 soldap qandaq qolqan qorqor dar, alardan aqorqo qandaro Sediqorqan, Bekbolot qandar Kocymqandan sekilip, oz baştaren qutqarun yeşn Buqara tarapqa qacqanda, oşol qacqan qandaren eercip Ansojan, Alaj, ~~Ferqana~~, namangan tooloruna oop kelqenbi dep oilonom.

Cıŋqoşqandan kyn batıştaq Cabuulunda qorqor, Mamaq degendin uulu taibuqa qanda Cıŋqoşqanqa baqınıp, ozynyn qolu menen ~~kyn~~ Cıŋqoşqandan kyn batıştaq Cabuulunda birge bolqon eken.

Cıŋqoşqan 1220- sılı Buqaranı baqıntqanda taibuqa qan irtiş,

tom, tobul qandɵq qɵlunnu Cɵkqɵs-
qandan talap ~~qɵlqan.~~ qɵlɵp suraqan
eken. Cɵkqɵsqan taibuqa qandɵn
~~bal~~ soqɵruda aitɵlqan batɵş sibirdegi elderge qandɵq
qɵlun şonyndogy tilegin orundaqan,
irtiş, tom, tobul tarapton qandɵqɵn
taibuqaqa qanqa tapşɵrqan.

irtiş, tom, tobul tarapta
taibuqa qandan kijin taibuqanɵn
nulu Qoşoqan qandɵq qɵldɵ. Qoşo-
qandan kijin anɵn nulu Marqan
qandɵq qɵldɵ. Mar qan upaqqan degen qazan
qanɵnɵn qarɵndaşɵna yilondy. Kijin
upaq Marqandɵ oltyryp Abdur,
Gana Gapalaq degen baldarɵn tutqun
qɵlɵp qazanqa alaketti. Kijin
oşol qazanqa urpaqqan tarabɵnan
tutqun bolup ketken Abdordun
Muxamed degen nulu Gana Gapalaqtɵn
Anqɵş degen baldarɵ, oryloryn

Atalarenen qandeqen qaita qurdu, hpaq qandan atasenen qunnun qunup oc aldь. Anqьstan kijin qasem-qan qandeq qeldь, ~~At~~ Andan kijin Anqьstan ~~qalqan~~ Bekbolat, Sana Sadiqer deqer baldarь qan-deq qelat.

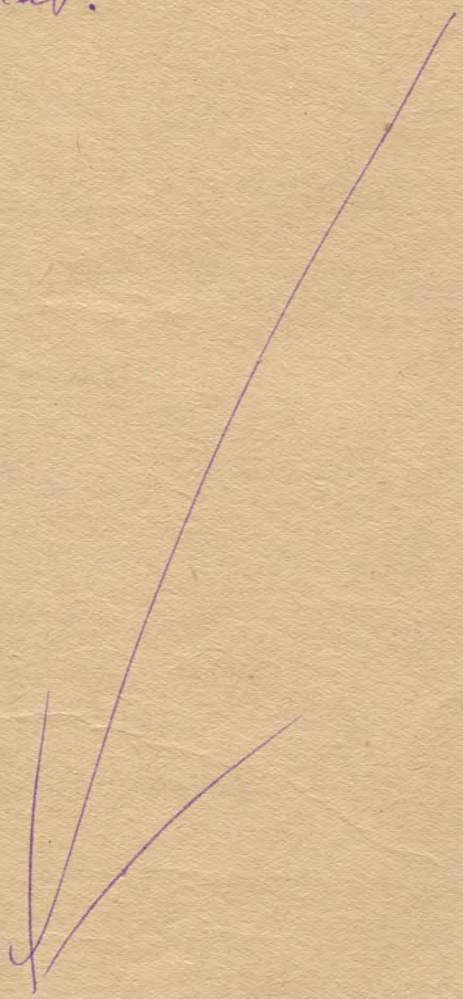

Дөгөй naslinen bolgon tajbuga gan-
den gandeg ugumunan-tugumune,
birinen birine otyp oturup seti
gan otkon. Basgaca aitganda taj-
buganen baldare birinen kijin
biri gandeg gelep oturup bates
sibirde (irtis, isim, tobul tarapta)
343 seldan asag emes, 336 seldan
kem emes gandeg dooranen
syryskon. Munu mendajca dalil-
doogo bolot.

Sibir tuuralu sarelgan tarix-
targa garaganda ~~Ba~~ bates ~~sibirge~~
sibirde gandeg tajbuga gandeg uurusunan
siban uruusunan bolgon kocym ganga 1563-sel darda otot-
eken. Andaj bolgondo, Сөкөгөs gandeg
Bugarane bagentep algan~~ne~~ sana
tajbuga gandeg Сөкөгөs gandan
bates sibirdin irtis, isim, tobul
tarap tarena gandeg gelunnu

Suraq alqan Sıl 1220 - Sıl bolat. Orontyp, bul eki ortodo 343 Sıl otat, demek qırqır uruusunan bolqon tajbuqa qandın uqumtuqumu batış sibirge 343 Sıl qandıq qılqan degen sozybyz mına uşuqa tajanılıp aitılat.

tajbuqa uruusunan bolqon Sadiqer qan menen Siban uruusunan bolqon Kocym qan ortosunda kop Sıldar soqus bolqon eken. 1563 - Sıldarda Kocym qan Sadiqer qan menen Bek bolat qandı Sesset. tigil eki qandın qol aldında bolqon eldi oryno baqıntat. Bek bolattın balası sıdıq degen Buqaraqa qacıp baş qalqalajt.

Sibir tarixının mına uşundaj aitılqan maalımattarına

qaraqanda ~~qandaqbin~~ ~~aldbrqan~~, qandaqbin ~~alt~~ kocym qanqa aldbrqan qbrqbr ичин sunun bet ala qaca turqan, baş qalqalaj turqan tarabь ~~tyrks~~ arьrqь orto arьja tarap bolup qalqanqo, qandarь kocym qan tarabьnan oltyrylqondon kijin ~~taj~~ tajbuqa ичинşu, qanьnьn balaşь şьdьq buqarahь (tyrştandь) kozdoj qacqanda elida osol tarapto kozdoj oop qacqanqo, oop kocyp oturup ~~bu~~ kocmon el qo, tuşьjan, Alaj, namangen, toolorune kelgenqo degen oidu oilonunqa mymkyn emeşbi!

Albette ~~bolot~~, mymkyn, qanь qacqan şaqqa elida qacat, qacbaj qoio albait.

~~Qerde~~, tajbuqa qandьn ичинşunan batьş sibirge ~~bolqan~~ 346 sil qandьq qalqandardьn aqьrqьşь şadiqer, Bekbolot

qandar siban urunsunan bolyon
kocymdon qaşa faap, Bekbolattun
balaşı şıdıq ~~bu~~ Buqarya qacıp
ketti, ~~Al~~ al emi faibuqa urunsu-
nan bolyon ~~at~~ batış sibirdegi
qırqız eli ~~qa~~ azır qaida dep
oiloogo bolot? Oşondon beri 400
aşa şal bolyon eken, şe oşal ~~tort~~
400 şıldın icinde tuqum qalbai
şoq bolup kettibi? ~~egerde~~ Azır
batış sibirde qırqız-faibuqa
urunsunan qalyan el barbı, bolso
qaişı şerde?

Şe bolbaşo ~~F~~ Batış sibirge
faibuqa şalyız ~~ele~~ qara başı
kelip qandıq qalyanbı?

Albette, faibuqa batır
sibirge kelgende, kelip qandıq
qalyanda şalyız ele ozy kelgeni
şoq, şerge-şaqi, eli, qalu menen
kelip qandıq qalyan bolunya

tijiş. ~~Şalyer boşb,~~ taibuganın tajanyan öz eli, öz qolu bolboşo albette, batış sibirdikter anı ~~qa~~ köpkö cejin qan qola qoiboit ele, bat ele şoyat ele.

~~taibuga~~ Qerqer urunşunan bolyon taibuga ~~urunşu~~ batış sibirge ~~ooqan kezde qandış qolyan ue~~ qandış qolunya kockondo bajrı şanaşeidi şerdegen qerqezdarda orol tarapta kozdoi ooqan bolunya tijiş, bolboşo bajrı şanaşeidi şerdegen, orol şerde osyp-ongon gyzdolyy ~~elden~~ qerqer elinen takos ~~d~~ naamı menen biz az el qalyan, başqaları qaida ketti?

Bizdin ojubuzca cıştışqan qerqezdan qanı Oros-Ainaldı orynə baqındırıyandan kijin, qerqezdar şanaşeiden ~~qe~~ batış sibirde qandış qolyan taibuganı eerci

qozqolo, ooi kockon bolunga tijiş,
Sadiger qandı kocum gan sekgenden kijin,
Bekbolot~~tun~~ qandın balaşı sıdıq kocumdun
qışımına cıdaj albaj buqaranı
kozdoj qaeqanda al taraptaqı
qırqızdar sıdıqtı eercij tyrkştan
taraptı kozdoj. oodarıla kocup
Alaj, namangan, Anşıjan taraptaqı
toolarga toqtoqon bolunga tijiş.

Qırqızdar azırqı serdep turqan
serierine, Atbaşı, narın, bşıq kal, ~~tekes~~ qocqor, sumqal,
cyj, talaşqa Anşıjan, namangan taraptan
şıjılıp cıqat. Sana Anşıjan, namangan,
fergana tarapta qırqız qandıqı
bolqonduqu bilinbeit. eşerde qacıp,
bozup bir saqtan oop kelbegen, ~~belgi~~
~~qanı~~ el bolso ~~Anşıjan~~, fergana
tarapta ec bolboqondo qandıq
belgilerdin surdu qalqan bolboşbu
ele?

Azırqı qırqızstandaqı qırqız

dardan XVII - XVIII qalamdarda fergana tarapta qulça, tekeşke ~~koz~~ çejin qajra çajılaşı, ~~tar~~ başqaca aitqanda ~~[illegible]~~ oodo qarajbet alışı bejarşı ~~ro ata-babaşın~~ çerdeyen çerin qarej kockondyktyn, çaşanaşı bolbaşın eken dep oilojun!

Mına oşontup, qarşı eli azarşı çerdep turgan çerine, çanşı qanga ~~qarşı eli~~ başandan kijin qarşı eli batış sibirdegi ~~qandaş~~ qarajoop, andan qandaş kocum qanga ~~oop~~, kockondon kijin, sadaşta eercij XV - XVI - qalamdarda ~~fergana~~ tarapta kozdoj qacıp-bozup kelgen bolunga tijiş, A kijincerek ~~aşıqkal, atbaşı qulça~~, ~~tekeş~~ atbaşı, narın, qocqor, çumqal, talaş, cyj, aşıqkal, tekeş qulçanı kozdoj tarap çaşqan bolunga tijiş.

Z

Glava II

Qьrqьzdardьn urunculuqqa bolynyysy

~~tarikı.~~

Qarjalardьn ajtьmь bojunca qьrqьz~~dь~~ Oq, sol degen eki ~~ki~~ atadan ~~taratat.~~ taralat.

Oqdun ye balasь bar emis, Anьn biroonyn atь Adigine, ekincisinin atь taqaj, ycyncysy Aalь degen qьz bolot korynot.

Aalь eçeni moqol~~dorqo~~ dor degen kisige ~~degen~~ bergen eken, Moqoldor urunsu ~~ar~~ osol Aalь eçeden taraqan ~~qьrqьz~~ deşet.

Adiginenin tuqumu coq urun ~~turt~~ el bolup, ~~a~~ terqana tarapta bolot eken.

Taqajdan Boqorston, qoilon, Sarь baqьş degen ye uul bolot.

Boqorstondon bytyn solto, Bolokbaj, talqan bolup, bular talaştan toqmoqqo cejin şerdeşet. Qoilondon Gediger degen el bolup, bulardan biz qancasь terqana şaqtь, şana

biz qancaşı solto icinde bolso kerek.

Sarıbaşıştın mojnu qılşır emiz, oşondugtan sarıbaşı degen atı qalıp kijin qılşır atanıp ketken eken. qılşırdan doolos, orozbaq degen eki uul bolot.

Doloostan - toqo, şantaj, tardar, Manap degen tort uul bolot.

Manaptan Carımbek, Sotoj degen eki uul. ~~bolot~~. Sotojdon eşim, sarıseit, toqar. Sarısejitten ycyko, tylky. tylkydon bytyn tınaj, tınaj eli toqmoqqo qaraqan şerlerdi şerdese kerek.

Ycykodon Mamatqul, Doolot, Qudajan, erdene degen tort uul. Mamatquldan temir, Bolot degen eki uul. temirden Cerikci, nazar, Bolottan Qsenqul şana esenquldun biz ajalınan beşkyroq, - bular toqordon taraqan coq carıq degen eldin icinde, ~~bolso~~ şerdegen şeri oşolor menen birge

bolso kerek.

Doolotton nadьrbek, bularda qocqordu ɛerdejt. temir ɛana Bolotton taraqandar Atbaɛь, narьn, ~~dь ɛerde~~ qocqordu ɛerdegen sarьbaqьɛ atalat. qьlɛerdьn bir nulu bolqon ~~do~~ Doolostyn tuqunun toqo, ɛantaj, tazdar Boom, orto toqoj, Kemindi ɛerdep, bularda sarьbaqьɛ atalat.

Sarьbaqьɛ (qьlɛerdьn) Orozbaq degen nulunan ~~tort nul bol~~ Arьq, Aɛan, qaramьrza, Mьrzaqul degen tort nul bolot.

1- Arьqtan tarqandardь ~~I~~ ilge tyrgon eli dep qoiuɛucu, tyrgon elbolus

salmak,

bir

2- Asandan "tyrgon elindegi"; Arьqtuqumu icindegi Asan tuqumu degen el. Qaramьrzadan "Kyrmonty elinde" biz az tytyn el bar.

3- Mьrzaquldan ~~Mьrzaq~~ Alsejit, tьmьrsejit. tьmьrsejitten narьndaqь biz bolus tьmьrsejit eli. Alsejitten Gamanqul, Bapa. Bapa~~dan~~ boo tytynco, Barsqoondu Gerdejt.

Gamanquldan Moke, itboq, qьdьq. Belek. Moko, itboqtun tuqumu "Kyrmonty eli."

qьdьqtьn tuqumu toqdoqu biz bolus qьdьq. Belektin biz qatenь~~anan~~ salmak, salmakenin tuqumu typty gerdegen biz bolus el. Belektin ekinci qatenь Gargьn, Gargьndan toqoj, toqoc, tolubaj, satь, Aldajar, aldas degen ~~0~~ altь uul, Bularden barь ~~Kyrmot~~ Kyrmontyny Gerdejt.

Gargьndьn Aldaş degen uulunun Qaşar, şeker degen eki ~~uul~~ qatьnь bolot. Şekerden tarabek, ~~Ale~~ Meşmurat, (Azьr tekeşte) şapaq.

Qaşardan Qudaj mende, tykok, Birnazar.

Bir nazardan Alьbaj, Nanşebes, eşen aman, Muratalь, danjar, Bajalь. Bajalьdan tuqum şoq, qalyandarьnьn tuqumu şeti ogyzdy şerdeşet.

Mьna uşulardьn barь, şana Alşejittin kyşynon baldarь şelgь ajdardьn tuqu tilekmat Cьnьbaj, Barşqoondoqu şeldeş - "Buqu" delip atalat

x x x

Taqaj büdin zamanьnda azьp-tozup, ~~eki~~ şel şajaq şyrgon eki şigit ~~ke~~ kelip taqaj büge bala bolot. Anьn biroonyn atьn qara coro, ekin-cisinin atьn sarь-coro qoinşat. Al okoonon taraqan ~~eldi~~, - şel şajaq kelgen eki şigittin tuqumu, şajaq degen el deşet.

Namangen, Ketmentobo şaq tarda şajaq uruusun tyngatar, tyntoj

degen eki coŋ urun el bar. Gumgal tarapta qurman qoro, qulçьqac, gana Atbaşь suusunun ajaq gaqьnan Anşojanga cijin Coro sajaqь, bşьqkoldyn kyŋgoj tarabьnda başь acьq taş, ajaqь toru-ajqьrqa cijin Bajmonko, qoroş, bşьq-koldyn teşkej tarabьnda blaqoldu gerdegen Alakoz, qaba degen sajaq eli bar.

***

Atbaşь arpada cerik degen eki boluş el bar. Qarjalardьn ajtьmьna qaraqanda, Bular taqaj bij zamanьnda goodan qolqo tyşyp, oşol qolqo tyşkon ceriktin tuqumu deşet.

Bulardan başqa sarьbaqьş icinde Asьq, Qşyk degen biz boluşqa tolboqon el bar, Bulardьda Çookercilik ubaqta - Azьqьbьz, ~~ja~~ talqanьbьz ycyn dep qolqo tyşkondordon ~~ta~~ olçoqo alьnqan quldun tuqumu emiş.

taqaj bijdin zamanьnda biz Çookercilik bolup, Aalь ~~ei~~ eşenin

kylyk qoşur qula degen atь çooqo tyşyp ketet emiş. Kijin çoodan tyşkon olçonu bolgondo Aalь eçeçe – qoşur qula atьşьdьn toloosy dep ~~beşikte~~ çoodan qoloqo tyşkon beşiktegi biz erkek balanь bergen emiş, oşol ~~balodan~~ balanьn tuqurnu qoşurat degen el eken deşet. (Azьrqı çeti ogyz rajonundaqь qoşurat degen biz ajьl el bar).

Buqu icinde, çetiogyz rajonunda ~~çeti~~ çoş qezel sun, kici qezel sundan qarabuluşqa cejiin çerdegen 5 selseket doolos degen el bar, çunqu, ~~kicyy~~ kici qezel sunnu çerdegen ~~sarun degen~~ şoo tytyn camalu sarun degen el bar.

2

"Види"

Загьвадьдын (дьлсьгдын) Огогвад degen nulunan taragan Агьд, Аsan, дагатьгга, Мьгзадul degen tort nulunan taragan, ~~Сана алардын icinde сугдон доҕуrat, doolos~~, majda urugtardь Агьд, Belek, тьмьмsejet Сана alardын icinde сугдон majda urugtar (доҕurat, eҕtek, torog, дьгьl-sagal, otuгuul S.B.) "Види" atalat. Antkeni, "Види" "Муjуzду ene", дajыр дьгь, ~~emiş~~ дaşijettyҥ ajal emiş.

Дaгjalardын ajtuu bojunca "Види"-"Муjуzду eneni" mьndajca ajtьşat.

~~Аsan~~ Огогвадын ~~tort~~ nulunun Аsan, дагатьгга degen eki nulu ~~Аs~~ аҥ аҥдар нагьndaan

Ala мьҙьҙтьн тоозина вагат емиҙ.
Аҙ ulap сугур ~~окоо~~ biг сегде
ulaҙьн емиҙip тигҙан маҙaldь
коҙyp ҙaльҙat емиҙ. Атьр сiberiҙse
„ҙaлҙьҙьмdь аттьҙ, вaлaҙdь at, вoтoҙdu
at„ degen yn сьҙьр ҙaлat емиҙ. ҙaraҙsa
muzoosun емиҙip тигҙан сегде
biг аjal pajda вoлoт емиҙ.
Аjaldь ucҙaҙтьҙьр аjьlҙa aльр
кeлeт емиҙ. ҙoldo кeлe ҙaтьр
Аjal- oлсоҙo muzun кimdin ҙoлu
тiiҙe oҙoл aлat, maҙan ҙoлuҙ
muzun тiidi, meni oҙyҙ al-
dep Paramьrzaҙa aҙьl aiтat емиҙ.

Pajьрtan pajda вoлҙon аjaldь
аjьlҙa aльр кeлiҙet, Mьrzaҙuldun
аjaль ~~ҙ~~ тoҙтoвeк ҙindi degen
~~сoнyгoк кiҙi eken~~, „itti сyгҙьlam„
dep ҙaлaҙ it вaҙьр maҙaҙat
тaгтҙan сoнyгoк аjal eken,
тaлaaдan тaвьlҙan ҙajьр аjaldь

Sekesip oturup
Mьrza gulga alьp beriset.

Kyndordon kyn otot, bir kyny para mьrza Akga cьgьp barat gatganda talaaden tabьlgan ajal- «Myjyzdy ene» -Akem elik atsa, atgan eliginin toşyn emcegi menen alьp kelip bersin dep ~~Sekesi~~ abьsьnan ajttьrat. Para mьrza eldin tili menen «Myjyzdy enenin» Mьrza gulga berip qoiqonduqunа kijin okynyp galgan eken, tigil- sozdy uqqande, -kece ozym talaaden taap kelgen kyk bygyn meni menen tekhuş bolup, ~~magan~~ men atgan eliktin toşyn Segisi kelet-dep ~~ag~~ acuulanьp, «Myjyzdy enenin» talabьn orundat bajt.

Kijin cerek Arьq akga attanьp ketip baratganьn koryp, -elik atsa toşyn emcegi menen magan alьp kelip bersin-dep abьsьnьnan

ajttьrgan eken, Al kyny Arьq atqan eliginin toŋyn emcegi menen alьp kelip bergen eken. Alьp kelip bergen toŋty tyn icinde qazanpaqqa ŋajьp qojup, emcegin ~~emgen eken~~, emge qadimkidei syt cьqqan emiŋ. emcekti emip, talqaqь qanqandan kijin eŋikke cьqьp, —Arьq akemdin tuqumu menin tuqumumdan kem bolbosun, Asan mьrza, qara mьrza tuqumuŋ ŋyzko ŋetbeŋen, baŋьŋ biz ŋerge qoŋul basan ~~ar~~ dep qarqaqan eken. Oŋondugtan qara mьrza, Asan mьrzanьn tuqumu az bolup baŋь biz ŋerge qoŋulbaj qalqan eken, Arьq tuqumunun kop boluŋu, Mьrzaqul dun baldarь ~~nan~~ menen teŋ ata bolup, coŋdug ketbej qalьŋь oŋondon bolqon eken deŋet.

Orontyp talaadan Aşan mırza, qara mırza taap kelgen ajal qajıp qızı, ~~bolup~~, başında myjyzy bar qaşıjettyy kişi bolqon duqtan ~~Oroz bag~~ şarı bagıştın ~~Oro~~ (qıl şırdın) Orozbaq degen unlunan taraqandardın barı (Arıq, belek, tıkmşejit) "Buqu" - "Myjyzdy enenin" uranın cadıvıp qalqan ~~emiş~~ eken.

2

"Myjyzdy ~~bai~~ enenin" tajaqı, yrongysy deşip kijinki şıldarqa cejin majlap, qatıp şyrgondoryn bizda korup qaldıq. Egerde "Myjyzdy ene" cıntıqı ele buqu bolo turqan bolşo, buqu şılıqa myjyzyn biz şolu tylatyp tyşyrot. ~~"Buqu~~ "Myjyzdy ene" - "buqu bajbice" biz nece şılı ~~ş~~ omyz şyrgon eken, biznece şolu myjyn tylatyp tyşyrgon bolor ele. Şanaqı

tajaqbn, yzongysyn majlap, parbqtap qatyp syrgondor oşol myjyzyn qatyp, şaqtap şyrboşby ele?

Albette bul, "Myjyzdy ene" nin boluşu ojlonup ajtılgan gaşama şomoq, taqap, bul blaqaptan mındajca eken:

~~As~~ Orozbaqtın baldarı Arbq, Aşan, qaramırza, Mırzaqaldar Anşıjan betinen narın tarapqa oop kelişet. al ubaqta narındı qalmaqtar şerdep turgan kezi bolot, qalmaqtar albette tigilerdi ogoiloşot, tigilerdin qalmaqtarga batımı şoq bolot, qalmaqtarga batımdun boluş ycyn şookercilikte adaşıp toode qalgan ~~qız~~ ajalbı, şe bolboşo ozylory ele toogo qatyp qojgon ajalbı, işi qılıp biz ajaldı alıp kelip qalmaqtarga, "qajıptan qızı", qılıp korgozyşkon.

Antken şebebi qalmaqtar üşü kyngo eşin "qajɵpqa" tamɵnɵşat. =qajɵp eken-deşe qalmaqtar baş iiip oşoqon şygynyşot, urmattqp şijlaşat, şijɵnɵşat, oşonduqtan tigil orozbaqtɵn baldarɵ qalmaqtarqa batɵndɵn boluş yeyn tigil ajaldɵ "Myjyzdy bajbice" deşip, anɵn ataqɵn kotoryşot. Osyloryda qalmaqtardɵn kosynco "Myjyzdy eneden" ajbɵqqan, şazqanqan, qadɵrlaqan kişi boluşat. Albette, bul şaşɵrɵqa sɵrdɵ orozbaqtɵn tort uulu qana bilbeşe, anɵn şamaaşɵndaqɵ başqa kişilerda bilbejt, ~~alarda~~ qaraşqɵ emeler cɵnɵ menen ele "Myjyzdy enenin" myjyzy bar, qaşijettyy, ~~oly~~ ~~olja~~ olja kişi deşip işene ~~be~~ berişet. Orozbaqtɵn tort uuluda bul sɵrdɵ eckimge bilgizbeşke araket qɵlɵşat,

antkeni, al ҕaҕɔrɔqca sɔz bilinip qalqan bolso, albette qalmaqtar tigilerdi ҕaman avalqa keltirgen bolor ele. Oҕontyp, bul sɔz ajaqlande "Buqu" degen uraan bolup ketet.

Z

Glava IV

Kalanizatsja bolo elektegi uruuculug guruluşu.

Uruuculug ubagbında, az biz uruunun ~~uruu~~ özlöşünün baş kişileri, ~~bolgon.~~ biji, gaŋ bolgon, maşelen ozmon gan zamanında sarbagbştan gaŋ ozmon bolso, soltonugu Gangarae, sajagtan biz uruusunugu gacı, Bugunugu Borombaj; Muratalı bijler bolgon. Az biz uruu öz icinen uruqtarga, coŋ ajıl, kicyŋ ajıl (gurama) bolup bolyngon. Az ajıldan özünün agşagal ajıl başı kişileri („gagşeşe") baatırları bolgon. Alardan ajtganınan öz ajlının kimisi bolsoda baş tartgan emes. Barlıq uruqtardan baş kişileri baatırları uruu başı- uruunun gaŋ, bijine baş ijip, ajtganınan baş tartbagan, baş tartunga mymkyndyktoryda bolbogon.

«Gookercilik zaman»

Qazjalar uruuculuq zamandь «Gookercilik zamanь» deşuçu. Cыnьnda uruuculuq zamanь gookercilik zamanь bolgon, biz uzun qol qurap bazьp ekinci uzunnu caap, malьn olso, erkegin qul, ajalьn kyş qьlьp talap keticy. «bolyngondy bory şeit» deşip az uzun oz icinen bizdiktyy, şooga dajar bolunga araket qьlucu, bytyn tiricilik, cazbacьlьq gookercilikke bagьndьrьlucu. Al ubaqta – Oj, uşu şooga kire alabь? – deşip yzoşgyny uzun temingen şigit bolşo – andaj şigitterdi abьdan şaman korycy.

Soo qabarь ugulganda, şe bolbaşo ozy biz ~~uzunga~~ uzunnu bazьp cabazda uzun başь bij, şe qan ~~uzuq az~~ oz qaramagьndagь – («Qol aldendagь») ajьl, ajьldan baş,

Kişilerine, baatırlarına qabar şiberet, alar qolun qurap tuuşun kotoryp urun başılarının, — bij, qandın aldına kelet, aqsaqaldaşıp qan-bijdin tuuşunun ajlanaşına şajnalat, bij, qandarının ajtımı menen ~~işte~~ buiruqanın işteit.

~~Uruuculuq ubaqında Şoo-Şaraq~~

Al kezdegilerdin Şoo-Şaraqı najza, qaşqaq, Ajbalta, Cojunbaş, Salq etme, Sojul, qamcı, ~~qure~~ bıcaq.

Şoo kercilik zamandaqı eldin carbacılıqı

Şoo kercilik zamanda el kocmon bolgon. Negizki tiriciligi mal carbacılıqı bolup, oor şykty, — mylkty eckimişi kytycy emes. Bir şaqınan şoo bolup barıp caap caap alsa, ekinci şaqınan şoo

Kelip caap ketip turgan el
Soo kelip qacap qalsa oor sykty
syktop qaca alucu emes, oor
syk sooga qalsp qalucu, ajaqtun
maldь ajdai qacsp qutqarsp
keticy, negizki carba mal carba-
cьlьq bolup, oor syk ~~kytboi~~
urunbaqandьqtьn sebebi oşol
ele.

"At, attan kijin şat"

Sookercilik zamandaqь mylktyn
eş qьmbattuusu, qadьrluusu attьn
kylygy bolucu eken. «Ganga olcogan
atьm ele», degen oşol zamandan
qalgan ьlaqaj eken. Antkeni
atь kylyk bolso qacşa olymdon
qutulup, quuşa sooqo şetet
emeşbi!

«Erdin qunu, eriştin ajьbь,
qьrdьn qalьşь biz kylyk at
menen bytyp ketken kyndor

kop bolucu eken.

Sookercilik zamanda qacsam qutulam, qunsam setem - degen bir kylyk atb qajsb kişi bolsoda urunuoa araket qaluсu eken. «At, attan kijin sat», degen maqal da osol zamandbn maqalb eken. Atb soq kişi qolqo attanup olso ala-albaj - eer, toqumun sazdanup satup qalucu eken.

Bir ~~urunu~~ ~~saki~~ ajblda birodnyn bir kylyk atb bolso, al kylyk attbn eesi basqa bir ajbloqa, basqa ajbldbn adambna bere alucu emes eken. bir ajbldan ekinci ajbloqa kylyk at bas alup, bas-bersy (qbr bersy) arqalu otboso oto alucu emes eken, kylyk atb bar kişi atbna ee bolup basqa bir ajbldbn adambna bere alucu emes eken, antkeni

kylyk at eldiki, oʒol ajɛldɛgɛ bolup eseptelycy eken. Biz kylyk at menen biz baatɛr ʒigit biz ajɛldun eldi, baqqan, olʒoqo qandɛrqan kyndor kop boluptur.

Uruunu qorqoo tartibi

«Bolyngondy bory ʒejt», degen maqal oʒol uruunculuq, ʒookercilik zamandan qalqan maqal eken. elden bolyno qalqan az ajɛl bolso baʒqa biz uruu malenda, baʒenda (kiʒisinda) olʒolop, erkekterin qul, ajaldaren kyŋ qolup keticy eken. Baʒqa uruunun qoluna tyʒyp ketken mal bolsun, adam bolsun oŋojluq menen qajta kelip oz eline qoʒula alucu emes eken. baʒqa uruunun qoluna tyʒyp ketken erkek, ajal qul, kyŋ bolup ʒyrup olyp keticy eken.

"Quldu kyŋ oltyrso qunsuz, satsa bulsuz" bolot, quldu quldanbp, kyŋdy kyŋdongon adam. Qulun, kyŋyn oltyrobg, satabь oz erki ozyndo bolucu eken.

Ar Bir urun, oz urunsunun kiŋisin, malen baŋga urunnun qoluna tyŋyrp siberboony ozlorynyn aldena negizki mildet qolbp qojuŋqan, kocso coqun, qonso birge bolucu eken. Maselen: Kol buqusu orus kele elekte tьjaqь qulsa, bьjaqь sьldьr, koŋyr, tekeske cgin kocyp qonup serdecy eken. Oŋol ubaqta buqu urunsunun qanь borombaj, bijc Muratalь eken. el kocordo bytyn ajьl baŋь-ajьl aqsaqaldarьn cagьrьp alьp, qajsь kyny qandaj kocyynyn keŋeŋin qьlьp, bytyn buqu bolqon seri bir kyny

косусу екен. Ол ел косуп degen
куну косвой дашнда ес біг тум-
кунсулук болисы емес екен, кундун
саанда косвой дашнда себеру
болу алисы емес екен. ~~ел~~ косоттун Болгоldин
куну кісісі олдон ажылдадана косвой
дашнда ишдсат ~~дылисы~~ дылысы
екен. Олдон кісібізді комолу
деп косвой далдан ажыл елдін
ортында далып, соодо алдырып сіберу
дорушисы болдондуктан. Келде
олдун суктой косуп, ел дондон
сезде комдондозда ~~болуптыг~~. болисы
екен.

Содин косуп содин сучуу
елді соодон заптоонин negizki біг
сазть болсо, ишини соодон дордоонин
дауь біг negizki сазть; ишинин
атаптин ваатьлаганан біг окоо
кос вастар ~~ел~~ кос алдь болуп
коссо, дауь біг ~~екі~~ нече ~~ваатьлы~~

eldin, koctyn arqaşь bolup, ~~eld~~ koctyn arqa şaqьn şaqtap arqaşьnan kocot. Oşontyp el ceti, şoo betinde eldin baatьrlarь boluçu eken.

Buqu uruusunun kyşqoj şaqь cetin atagtun Balbaj baatьr tozup şatşa, teşkei şaqtaqь cetin Ganek baatьr, kyn cьqьş şaqtaqь cetin Omyr baatьr tozup, eldi ortoqo alьp şatьcu eken. Atqa toqtoqon ar bir kişi birden atьn ~~dajьma~~ dajьma şetelep otqozup, taptap, aqьtbaştan bajlap dajar turucu eken, - Attan, şoo keldi! - degen şabar ~~bere~~ şeter menen barь şabьla attanucu eken.

~~Uruu icindegi Oz ara uruqtar~~

~~Ar bir uruu Oz ara uruq-uruqqa, Ajьl-ajьlqa, bolyngon, coş ajьl. Qurama bol Gana Qurama ajьlqa bolyngon.~~

Ger paidalanun tartibi.

Gookercilik zamanda u garbe aşbragan garbgbca koryşbojt, deşip kocşo gonşo biz urun el cogun kocyp, cogun gonucu. Birindep galgan ~~el~~ kişi bolşo goo kelip caap, talap, ~~oz~~ malin olşolop, oz loryn gul, kyngblop alyp keticy, antip cabundda olşogo ~~gat~~ ketken kişiler gaita kelip oz eline, urug tungandarbna goşule alucu emeş, oşondugtan ger paidalanun gajb, şardbşb aralaşa, birge kocyp, birge gonup şalpb bolucu;

Biz urunga garaştun gerlerdi urunun oz icinen urug-urug, ajbl-ajblga bolycy, al bolyngon ~~gajloo, gbştoo~~ gerler atadan balaga gala berycy.

Ger bolyşy.

1- gbştai turgan gbştoogo gbştagandada ajbl-ajbl ganattaşa,

qaraaldaşa qeştaşucu.

2- Gazdoo,

3- Gajloo,

4- Kyzdoo,

Gaj- Gajloogo, Kyz-Kyzdoogo kocsoda Ajel- ajel ~~qanattaşa ko~~ coqun kocyp, qanattaşa coqun qonuşat, Gajloo, qeştoo qajse ajeldeqe bolsoda coqun bolat, biroq, argimdin ozynyn eelep alqan qonuşu, yjynyn surtu bar, argim oz qonuşuna, surtuna qonat, Gajet oşol ajelden malena birdej, tegir ottojt. Al ajelden sajete ajelden baş kiçisinin ajtome, baş-qarunsu menen bolat.

Orus kele elekte, Buqu urunsu ~~oz icinen~~ egin egip sartıcu emes, ~~tun~~ egin ~~ez~~ ekse (yronyn qalpaqqa, qurçun cenep sebişycu, ~~Cop c~~ miner atqa dep cop orup alqandarı

bolucu, cop cabun degen bolucu emes, oŋonduqtan, egin aidam, cop cabam degen argimdin enciliy seri bolucu emes.

~~Maldь qoşta qara~~

"Şelqenь er baqat, qoidu qarьşa qara şer baqat", deşicy eken. Alьştan kelgen uurunun uurdarь kobynco şelqь bolucu eken, şaq qaitarbaşa şelqenen şoosu kop bolup, şelqenь aldьrap şiberycy eken. Şaidan qaranoşor şamqьrenda, qaştan qocьraqan cildeşinde şigittin şigiti kirpik qaqbai şelqь qaitarucu eken, "Şelqenь erbaqat", degenderi oŋondo bolso kerek.

Qoi menen uidu alьştan kelgen uurular uurdai alucu emes, antkeni aidap ketyygo şol arbьta albait, quuqunucuqa qarmatyp qoiot, oŋonduqtan ~~ui~~ ui, menen qoiqo

bolucu, cop cabun degen bolucu emes, oronduqtan, egin aidam, cop cabam degen argimdin enciliy seri bolucu emes.

~~Maldь qoşta qara~~

„Sılqınь er baqat, qoidu qarьşoq qara ser baqat„ deşicy eken. Alьştan kelgen uurunun uurdarь kobynco sılqь bolucu eken, sag qaitarbasa sılqının şoosu kop bolup sılqınь aldırıp şiberycy eken. Şaidın qaranoşor şamqırında, qıştın qıcıraqan cildeşinde şigittin şigiti kirpik qaqbai sılqь qaitarucu eken, „Sılqınь erbaqat„ degenderi oşondon bolso kerek.

Qoi menen uidu alьştan kelgen uurular uurdai alucu emes, antkeni aidap ketyygo sol arbьta albait, quuqunculqa qarmatyp qoiot, oronduqtan ~~ui~~ ui, menen qoiqo

az, ic aradagь nuru bolboso, tьştan nuru az bolucu.

Qoilor toosu biiik kyŋgoi serlerge, qar şaabagan sьrt betine ~~otorgo ki~~ bylosy az, şaidoot kiçiterden ~~otorgo kocyrylyp~~ ~~ba~~ ~~qьşqьşcu~~ qьşqьşcu otorgo kocyrylyp bagьlucu eken.

IV glava

Çaşıncılaş başlanıştar

~~[illegible]~~

Ata, ene, Aşa, ini, eşe, sişdi, eşe şarındaş.

Kelinge- şajın ata, şajın ene, şajın aşa, şajın ini, şajın eşe, şın sişdi.

Kyjoosynyn tuuşandarının ajaldarı bizi bizine abesin.

Biz erkektin eki, ye ajalı bolso bizi- bizine kyny.

Kyjoogo şız ataşı şajın ata, şız enesi şajın ene, şızdın aşa-larının barı şajın aşa, şızdın inilerinin barı şajın ini, şız-dın eşelerinin barı şajın eşe, şızdın sişdilerinin barı ~~baldır~~ baldır bolot.

Şız alucu ~~şaşta~~ şana şız beryycy şaştında erkekteri bizin bizi şuda, ajaldarı şudaşı, şızdarı şudace bolot.

Okyl ata, okyl ene

~~Gaş~~ turmuşqa başbaşa elek
Gaş kelinge Gaş kyjoogo tarbijacь
boluş yeyn qbz taraptan kyjoogo,
kyjoo taraptan ~~qbzqa~~ kelinge
okyl ata dajbndajt. Okyl atanon
ajalь kelinge okyl ene, ulu uulu
okyl aqa, kicyy uulu okyl ini, ulun
qbzь okyl eşe, kicyy qbzь okyl
siŋdi bolup qalat.

Okyl ata, okyl enenin qojn-
luşu tomonkylordon kelip cьqqan
bolso kerek:

Kyjoo~~ny~~ bolup, yilongon şigit
ozynyn ataşnanda, eneşinenda ujalat,
~~ata, eneleri~~ şaşь kelgen kelin qajnata,
qajbn ~~et~~ ne den ~~qacat~~ biz qancaqa
cejin ujalup qacat. Oşol ubaqta
turmuştan şajbn bile elek şaştan
aqbl, azaat, tarbujadan cette ~~qalaşь~~
qalat, oşonduqtan kelingeda, kyjoo
şigitkeda tarbuja berip, aqbl

azat aitup, kozomoldop çyrç yaşu okyl ata dejendalat, başgaca aitqanda okyl ataga okyl baldar ekinci ata, ene bolot. bulardan aitqan aşel, azattarsu okyl baldar uşunuşa tijiç bolot.

Çeen, tajake

Kyjoogo bergen gözünen tuulgan baldar, göz bergen ajalga çeen bolot, enesinin tuuşandarsuzu bars baldarga tajake, ~~bolup galat~~ tajata, taj ene. taa çeşe, taj eçe, bolot.

Baça

Biz ajaldan, biz kiçinin gözün alqandar biri, birine baça bolot. başansu baldars biri-birin „bolo" deşet, enelerin „taa çezde," enelerin taj eçe deşet.

Kindik ata, kindik ene

Bala tuulqanda kindigin keşken ajal balaga kindik ene, al ajaldan

eri kuulgan balaga kindik ata, uban gere bolso kindik ese, ~~bala~~ erkek balaga kindik aba, - kindeg aga bolup galat.

***

Ajal ~~tarabenan~~ argeli bolgon guda, tejake, basa, seen, ~~oŋdyy~~ okylata, oŋdyy ilik - silikter birinin basena iş tyşso, oz ireti menen tiginin basena tyşkon gejencelegtarde bolo tartaşat, arkimisi ~~sao~~ alena saraşa goşumcalaren goşuşat, mymkyn boluşunca biri birine sagşa sanaa, sagşa tilekte bolot. Orondugtan goldon kelişince guda, dos, tamer oŋdyy ilik - silik kytyygo orol zamandaga gergezdarden bare araket geleşuen.

Glava ~~III~~ VII

Uruular arasındaqı çookercilik

"Sajaqtın ~~oqu~~ oqu,
Sarıbaqıştın şoqu,
Soltonun toqu,
Buqunun barınan çoqu".

Sajaq, sarıbaqış uruuşu şoqurag el boluçu eken, buqu ~~uruqa~~ uruuşu çooş, ~~qada~~ tomun el boluçu eken. ~~"Sajaqtın oqu, sarıbaqıştın şoqu,~~ sarıbaqış, sajaqtar buquqa birnece çolu cabuul qılıp olçolo-qon eken, "Sajaqtın oqu, sarıbaqıştın şoqu, soltonun toqu, buqunun barınan çoqu", degen lagap oşondon kelip cıqqan ~~lagap~~ lagap eken.

E

"Qış beginin cabuulu"

Buqu elindegi şapaq degen kiçinin enesi sajaq qızı eken. Şapaqtın tuqumu kijin — tunco

el bolat.

Buqu menen cьrlaşmuqa şeltoo izdep ~~şaq~~ şajaqtьn bir "coŋ" kişişi Qacь degen Buqunun ataqtun biji "Aqsaqalь Murataly degenge- ~~şa~~ şoqorqu ajtьlqan- şapaq bizdin qьzьbьzdьn qurşaqьna ketken, bizdin bala, tuqumu menen oŋbuzqo kocuzup bergin- degen doonu qьlat. Buqu ~~uruqu~~ Qacьnьn doosu bojunca şapaq degen bir ajьl elin kocuzup bere al-bajt. Al kezde, bir ~~urun~~ ~~el~~ ajьldun elin kocuzup bergy ~~qoi bojt~~ buqu eli yeyn~~da~~. Oŋoj qorduq emes.

Al ubaqta bir urun ekinci urunda alaşaşь bolşo urun-başь, aqsaqaldarına ajtьp dooloon eken, eger doolqan doosun berbeşe eki şaq qol qurap şabeşup, ~~şoo~~ birine biri şoo bolup qaluçu eken.

Qacьnьn şapaqьn ~~ko~~ buqu

Kocyryp berbej qoiqonsoq, qacь qoqondun qanьna barat. Buqu degen el bir ajoldun ʒapaq degen elimdi ber bej baʒьma zordug qoldь, teʒdigimdi alunqa qol ber, barьp Buqu elin cabamьn – deit. Qoqon qanь ozynyn orun baʒarь Quʒ begi degendi baʒ qalьp qol-cerik beret (ʒanь maalьm ames) qacь ozynynyn ʒana quʒ beginin qolun eercitip (qajsь ʒol ekenin taba albadьq bol ʒol menen bolunqa tijiʒ) typtyn ~~kepteʒine~~ Aʒtaʒ barьp ʒatьp qalat. Buqu eli yrkyp qarqьra, tekeʒti koʒtoi qacat. Qacqan eldi caap, olʒolop alьʒ ycyn qacь ozynyn ʒana quʒ beginin qolun eercitip ~~qa~~ yrkyp, qacьp qalqan eldin artьna tyʒat. Buqunun el baʒqarqan bijleri – Muratalь, Nьʒa degender

baatırlarını menen qol qurap.
Quş begi menen sajışuuga toroottop,
uturlap torup qalat.

Qacı qolun baştap, qol aldında
qacqan eldi talooqo cabuul qojup
kele çatqanda teşizbej degen urundan
cıqqan Kerajt batır degen qacını
bıçıta sajıp oltyrup aten olço qılat.
Qacının qolu qajta qacat, qacqan
qoldun artınan tyşyp ~~bu~~ qolqo
tyşkondurun oltyrup ate, tonun
buqu olço qılaşat. Quş begi
qacıp Z qajta ketet

"Kop caqar kelgende"

Sajaq urunsunun Osmonbek
qoçomberdi degen eki "Coşu" buqunu
talap, olçolop çerin çerdejbiz
deşip ozunun elderi menen buqu-
nun icine aralaşa kocup barat.

A, degende — ajlıbaş alaş bolso arabaz alaş bolup, narazılaşıbız kop bolot eken, birge kocup, birge şyrşok arabaz birigip, narazılaşıbaz şoq-bolor dep koco keldik — dep aldaj kelet. Aşırında, ~~cabuul~~ buquqa cabuul qojorunda, Bajmonko, qoroş degen sajaqtardan cuş uruları ~~buqaqa~~ buqular menen birikteşip ketet, ~~berkilerdi~~ berkilerinin cabuul qojunqa qalıp şatqan qamılqaların buquqa aldırtan kişi şiberip qabarlandırat. Buqular qamınıp berki sajaqtardı caap alat. Lagoldu şerdegen Alakoz, qaba, Jorajqırdı şerdegen Bajmenko, qoroş degen sajaq urugtarı oşal cabuulda qalqan eken.

Buqular sajaqtardı cagar deşet ~~«kop cagar kelgende» dep~~

Osmonbek, qoşomberdi baatırlar dan Buqunu caap olşolop şerin şerdej biz dep eli menen koco kelgen şılan Buqular «Kop cagar kelgen şılı deşip lagep gılıp galışgan. «Kop cagar kelgen şıl şıl bolunga tijiş.»

VIII Ormongan, ~~gana~~

Ormongandı bytyn gırgızga gan bolgon degen tyşynyktorda bolup şyrat, al, cınında ormon şarıbaşıştan başga gırgızdarga gandaş gıla algan şog, oşondoi bolsoda ozy abıdan ailaker kişi eken.

Ormondun gan boluşu.

.... Şıldarda şarıbaşış, solto, şajaqtın qol baştagan baatırların, el başgargan baş kişilerin cagırtat.

Qabar şiberip tigilerdi cagırtganda tezirek kelgile, Buqu degen

eldin ~~no~~ Coҥ Noqoi degen baatɒrɒ
qolun qurap, ʂarɒbaqɒʂ, ʂajaq, ʂoltonu
Caap olʂolojmun dep kele ʂatat,
bir ʂolqu acuuҥdu maqan bir dep
men toqtotup ʂatam- dep ormon
noqusun qɒlat. ʂaʂqolaҥdap Caqɒrɒlqan-
dar ʂerge-ʂeeji menen kelip qalɒʂat.

Orol kezde ʂazqa ʂalan, ʂutum-
Culuq maal eken, kiʂi degen qarataan-
daj qaptap

Ormon buqunun attun, baʂtun
kiʂilerinda Caqɒrtɒp Coҥ noqoiqo orynca
yi tiktirip beret, biroq, men ʂaqan
kelgende uncuqbaj otura bereʂiҥdep,
Coҥ noqoidu yiratɒp qoiot. ~~of~~
Caqɒrɒlqan el kelip, bir nece kyn
qamalɒp ʂatqandan kijin buqunun
Coҥ noqoin ʂatqan yidyn eʂigine
eki toqus tartun bailatɒp qojup,
~~arqa~~ ʂajaq, ʂarɒbaqɒʂ ʂoltonun
ar uruqunan birden kiʂi eercitip

Соқ ноқоји ҫатқан уідө вагат. Уідө ҫаҫыдаҫанда еercitip вагҫандағын уідон осҫиниҫаҫ қоіир қоіир соқ ноқоіҫо сиилдатыр ҫалам аittыгат, алагдь оҫол ҫегде қалтыгыр оҫу атынан тіҫір, қамсыҫын мојнина ҫалыр, ~~в~~ вудуле, ҫудуна оҫу соқ ноқоідин алдына вагат, ормон тіҫіncelik кісілік менен вагатҫандыҫын кәгур ~~тіҫіler~~ соқ ноқоідон тіҫілгдін оҫоји сосиjт.

Соқ ноқоі degen кіҫі біг оҫуҫдуҫ ҫагть terisin біг отук ҫаҫатыр кіҫіgen абыдан соқ кіҫі екен, инсиҫаҫ отига вегет.

— Ҫаjаҫ, ҫагьваҫыҫ, ҫолто тиҫандагьҫ екі тоҫиг (тагтин) вајладь, біг ҫолҫи асиҫиҫгдн маҫан веріҫіг, ҫаjаҫ, ҫагьваҫыҫ, ҫолто тиҫандагьҫыгдь саар оlҫолојин degen асиҫиҫгдн

toqtotuquz! – dep ormon noqoidan aldana barup omoçyktojt, noqoj kopka cejin uncuqbajt, ormondu eercij barqandardan abadan cыn menen esteri cыqup turat.

~~Bir~~ 2 – Berdim, bir salqu acuumdu, ormon batar saqa, qolumdu toqtotojun – dejt, bir kezde, Coq noqoj:

2 – Qulduqum bar! dep ormon qajta sonojt, ormon mыqtuuluqunan sajaq, sarbaqbę soltonu ~~bu~~ Buqunun cabuulunan aqaratup qaldь dep, ormondu eercip barqan sajaq, sarbaqbę, soltonun saqęlarь ormongo brazьda bolup, baqta ijip qajtaqat.

Kijin Coq noqoj – ~~ai~~ – aj, oqondo oqboqon ormondon qorqqonum aj – dep qalucu ele dep qarjalar soz qalqanan uqar elek.

Oşontyp, Ormon „noqusun" salyp Oşol Gujunda sarıbaşıq, sajaq, soltonun şyrogyn alatta, şujundı tarat baj, ectemede ajtbaj eldi qamap şata beret, ~~at~~ acqalıştan attarın sojup şep dalaj kişi şoo qalat, - aitarınıt bolso ajtıp şujundı tarat - dep Ormondun betine barıp soz ajtuuga oşoncalıq elden birda kişi cıqbajt, qamalıp şata berişet.

Bir kuny Ormon talaaga kijiz, ~~kile~~ kilem şajdırtat, al şajılqan kilem, kijizderge eldin baş kişilerin aqsaqaldaştırıp oturquzat orto şerge kilem şajdırıp, anın ystyno ~~to~~ ilbirştin terişin şajdırat, el oturup şajlanışqandan kijin Ormon keletda orto şerge salınqan ilbirştin terişine barıp oturat. qajla qa cejin uncuqbajt, el qazap otura beret

2- Qazal tebetej biroo ele bolat-
dep biz kezde ozmon ozynyn eki ganbu
~~mecqap~~ at qap alatta, - taraqala!
dejt. azaq turqan el ~~tarap~~
bet beti menen tarap qonolot.

Orontyp ozmondu eekim qan
kotorgon emes eken, ozyn ozy qan
kotorgon.

Z

Ormondyn Buqudan olyşy.

Ormon – Caqaldaqtın qunun qunjum dep Buqudan oldy dep şyryşot, qarjalar. Caqaldaqtın qunu degen ancejin doo, ~~Ant~~ Ormondun Caqaldaqtın qunun qunjum-dep Buqudan cabuul qojuşunun typky sebebi başqa.

Ormon mıltıq soqturuçu eken. mıltıqtarım şoldun, qandun bolşun dep şasalqan mıltıqtı attırıp sınatqanda quldarınan, kyşdorynon buta qojdurup attırıp korycy eken. Oşondoi şotu qandun bolqon mıltıqtın biroon qara Colog degen Colog qara mıltıq bar eken, al mıltıqtı şen alıp şyr dep Alıke degen şigitine bergen eken. Alıke şajaq, Ormondun ajlınan biroonyn qızın alqan eken, Ormon Alıkeni – Şezde – dep qojucu emes.

Alıke biz kyny qus salıp

Ҕуҥур ҕаҥаҕандын тҮбүндө biҥ balaҥ ҕolunan ҕetelep turҕan biҥ ҕыҥdын Ystynan сыҕыр ҕalat. Ҕыҥ, ҕаҥаҕtaҥdын biҥ bajыnын ҕыҥь eken, Atasь berem degen Kyjoosynө ҕыҥ baҥbaj, ҕаҥaaldь ҕыlыр balaҥь ҕetelej ~~сыҕҕан~~ ҕасыр сыҕ ҕан ҕыҥ eken.

2- ҕыҥҕыҥdын ҕаҕҕь kiҕilerinin biҥoonө baҥajыn dep ҕасыр сыҕtыm ele, - dejt ҕыҥ.

2- Menda ҕыҥҕыҥdын ҕaman kiҕisinen emeҕ min - dejtte ҕыҥdь eeҥcitip baҥыр alыр alat.

Kyndoҥdyn biҥinde Oҥmon Albkeni саҕыҥtat, ~~albke~~ baҥҕandan kijin Oҥmon ҕаҥаҕ ҕыҥdь ҕajdan aldыҥ, ~~ҕ~~ biҥdin ajыlҕa kele ҕatҕan ҕыҥdь alыр ҕojҕonuҥ ҕandajj? - degen soҥdoҥdy ~~ajtat.~~ ajtыр Albkeni ҕaaҥdajt. ҕetkiҥip beҥ menda! - dejt. Albkede tabaҥ ajla baҥbь, alҕan ҕаҥаҕ ajalыn Oҥmonҕo ҕetkiҥip beҥet.

Әлке қорлапты, өзіңе пәлені болыпты.

Өзінен бөлек мылқау тағының қандай-ғанын сақтаушы екен, бір күні мұғалімдегі мылқау ағайын-дегі мылқаулардың сұлдығын деп мұғ ағайын-дегі мылқаулардың сұлдығын деп ағайын-дегі мылқаулардың сұлдығын деп ағайын-дегі мылқаулардың сұлдығын деп

qazaq ajaldьda qajta ozymo šetkirip bersin dejt – ici kyjyp qalgan Alьke.

Ormondun šibergen kiši Alьkenin aitqan sozyn aityp ormongo barat, Alьke Ormon meni emi oqdur bajt dejtta, qacqan bojdon Borombajqa kelet, šajьn aitat, balaq bolojun, Ormondon qorqop al-dep, Borombajdьn ajalьnьn ~~enes~~ emcegin eemp šiberet.

Alьkenin Borombajqa qacyp barqanьn uqup, Ormon – Alьkeni bersin dep Borombajqa kiši šiberet.

2 – Qaraqanqada сьmcaq qorqolojt eken, qorqolop kelgen bir kišini ormongo qarmap bergenibiz qandaj bolot, qaraqancada šoq bolot ekenbizqo – dep Borombaj Ormondun kišisine Alьkeni berbej qojot, Ormon boo narazь bolup qalat.

Kijin, Ormon ~~taqoldu~~ toqdun aqteregine kocyp kelet. – Buqunun mazarьn qajrataj bu – dep, Aqterektin

qojdьrьp ajaq, tabaq, cara qьrdьrьp
ʂatьp biz yily kiʂini boo qoi menen
qaltьrьp kocyp qaita kocyp ketet.

2- Baatьr, biz yily kiʂi mьncalьq
qoi menen ʂalqьr qala albajmqo,
muru, bory, ʂoosu bar, aldьrьp ʂiberem-
qo! - dejt malqa qalqan kiʂi.

2- Qala ber, qala ber, bul qojdu
kycala qьlьp taʂtadьm - degen eken
Ormon.

Kycala qьlьp taʂtadьm degeni
~~ta~~ een qalqan malqa buqu qol salsa,
oʂonu ʂьltoo qьlьp buqu~~nu~~ menen
cьrlaʂsam degen sozy eken.

Kijin Alьke elinde qalqan
qatьn balaʂьn, malьn alьp kelejin
dep Borombajdan ruqsat alьp
oʂol ʂaqqa baratta, ~~ʂoldo~~ Ormon-
dun «kycala» qьlьp taʂtap ketken
boo qojun korotta - Ormondun
taʂtaqan kycalaʂьn men ʂejin-
dejtta ajdap ketip qalat.

Orontyp syrgon kezde sarebaqar icindegi
Caqaldaqtarden biroo nuruluq qolunqa
kelip . Selqasen toorujt, Selqecelar
koryp qalep qubalaqat, qutulbaj turqan
bolqonuna kozy setken nuru esaq koldyn
biz buluqunna - sunqa kyso qacat.
Selqecelar buluqca koldyn tejaqena
caqse bejaqen kozdoj qalqep, bejaqena
caqsa tejaqen kozdoj qalqep, aqere
sunqqa qajeqep olyp qalat. Caqaldaqten
qajeqep olgon qabare Borombaiqa
uqulat, Borombaj - nuru qolam dep
biz kelip biz Caqaldaq olyp qaldo-
dep Ormonqo qabar Eiberet.

2 - Qun ojloqula ± dep Ormon
Carqen degen nulun Eiberet. Carqen kel-
genden kijin al eerdegi Adel (ormondun
inisi) Borombaj, Balbaj Coqulaqat.

2 - Caqaldaq nuru qolam dep kelip
olso, Ormon qun ojloqula dep

Kiçi çiberçe, deçetta, ~~40 5~~ tort keçim 40 çolgo qun oilojt. Çarçanga - - - kyroş atan mingizet. Atto minip çarçan yiyno-ormonoro barat, qundun çajan aitat, ormon ecteme aitbait,

Oçondo ormon yiyndo oturgan eken, çeliqan degen balaçı tordo qomuz certip oturgan eken, ~~andan baçga~~ qara nazar çoo qalca degen eki çigi bolucu eken oçonu qara nazaro oçol yido eken, toj aqtan turup:

2- Oçondoida qun oilonobu, - - - atan çeliqanga ala kelip berbaibi- degendi aitop qalat. Oçondo ele ormon ordunan obdulup, - Buqunu çabaç kerek - dep tuç- tuçuna qabarça ~~beret~~. Kiçi çaptarat, uçuq koldyn kyngoiynyn ajaqunda. çatqan Adolga ~~2-Bal~~ 2- Bygyndon qalbai Balbaidan çalqaçan tüip çar- çaqarçan - dep kiçi çiberet.

Ozol Kezde

Buqunun Kyŋgoj ʒaqь ajaqьnda ~~Borombaj~~ Balbaj baatьr ʒatьcu eken, ʒarьbaqьʒtan Balbajqa bettesa qonup Adьl ʒatьcu eken. Birge ʒyrup, birge turup Balbaj menen yjyr bolup qalqan Adьl Balbajdьn ʒьlqьʒьn tijip qandajca cьr cьqararьn bilbej qatun kejit, cьr cьqarbajьn dejt ormondon qorqot, ~~ee~~ aqьrь, arqaʒьr ~~be~~ ~~ʒeleede ʒatqan Bal~~ bir top qal menen baratta ʒelede ʒatqan Balbajdьn ʒьlqьʒьn tijet, ozonu menen Buqu ʒarьbaqьʒ ortoʒunan cьr cьqat.

Z

2 bʒ-kol- Kyŋgojyndo, ʒerge ʒarьbaqьʒtьn qolu menen Buqunun qolu, bir ceti bʒьq-koldyn ʒeegi, bir ceti kyŋgojdyn toosu bolup tiriliʒip qalqa turuʒat, adegende Balbaj baatьr barьp ~~B~~ Buqunu caap alunqa kelip turqan ʒarьbaqьʒtьn qoluna ʒeke barьp tijip, tuunun tybynda turqan

бгдьта дојир дајга тартат, оҕоны
менен Видн, сарь вадьҕын дolu
бет альҕар сајьҕар дalat, сајьҕта
Видн Ҕарьгьлар дасыр дalat, Аттын
мојни датть, Олҕодо доldöчи вајlandь
~~degen kezde~~ до degen kezde туртун кертеҕінен ~~bar~~
Омуг, Balbaj сарьвадьҕын дolun
дајта сајат

Ormon оҕol ҕolu дolu
дајта дасданда, оҕуда дасыр, біҕад,
туртун дага ватдадьна kelgende дolgo
туҕат, ormondu el тедеректер оturдан kezde
Böromвајдын ҕiltoosy војunca Bal
baj ~~artын~~ Ormondun artынан ~~kiҕiҕe~~ eckimgē
Korrboj најга менен војгокко
сајыр кетет, ormon оҕol куну olat.

Ormon olgondon kijin Bugu uruusu
bşbş kol ajlanaşınan qaqaşıştap, tekesti
kozdoj bet alıp, tekes şerdejt;

„Bij kyn şalın,
ertek coq,
byrşyzyny qoq,
anan barıp şoq",

deşip Bugunun qarıjaları şarıbaqıştın
kyjyty başıldıca tekesti şerdep turuunu
olajbş koryşot.

Ormon olgondon kijin, qırım
ucurunda şarıbaqış, şajaq coqulup
bugunu caap almaq eken, solto
gangartın ~~şardamı~~ Bugunu captarbaşqa
qılgan araketinin natışaşında al
şolu Bugu cabuuldan qalgan eken.

Ormondu Bugu oltyrgondon
kijin Borombaj gangaracqa kişi
şiberip aldırtan syjloşot. ~~Gangarac~~
2-icegişi yzylgan icinen şalganat
degen, qılşardın (şarıbaştın) eki uulunun

oltyrso ozyn-ozy oltyryptyr, ozynco
eptesip alar, egerde eptese albaj
kelse anan kijligişerbir- dep
qurman, qoso, qalsaqacta sarsbaqsa-
tan buqunnu caap alunga qalqan
araketine qatystarbaj qojot. Soltonu
bolso ozy tojup turat.

Sarsbaqsatar buqunu cabunga
attanarda, tonaj (sarsbaqsa) Gantajqa
?- Gantaj kelip kelinin alsan, qalqsa
bytbosoda kyny bytty, dep kisi
siberet.

Gantaj dan birnulu Gangaracten qazan almaq
eken, Gangarac Gantajga qazan
ber bej, keciktirip- Gantajda canap
syrycy eken, Gantajga kelip kelinin alsan
dep qabar ~~aitqanda~~ aittarqanda
~~tonajdan~~- qalqsdan keregi soq, tonaj-
dan bas kisilerinin baran alap kelse
ele boldu- degen qabarda aittarqan

ken. Gantaj qubangan bojdon tonaj
elinin baş kişilerinin baren eercitip
Gangaracqa, kelinin alunga barup qalat. Gatup
Keliniŋerdi alup ketkile-dejtta,
tonajdun baş kişilerinin attarenen
baren Gajloogo ajdatup ciberip
ozyloryn soo qaltarat. Osontup,
ormon olor menen ormondun qunun
qunga qamengan sarbaqaş urunşunun
tonaj degen urunşunun baş kişileri
Gantajga kelin alup berycybyz
deşip Gangaracton ajlena barup
ye ajca soo satup qalat. tonajb
soq qalgan sarbaqaş Buqunu
Cabunga ~~g~~ azdaq qalup, Buqunu
Cabun ~~toqtolup~~ Gangaracton
ajlaşb menen ~~toqtolup qalat.~~
ormondun olymynyn qazaq ucurunda
toqtolup qalat.

Ormondun qununun bytyşy.

Ymotalь (Ormondun) ormondun qunun quap, Buqunu caap, nialen olşolop, erkegin qul, ajalen kyşqalap, şerin şerdejmin dep, qol qurap Buqunun - Balbajden qoluna tyşyp, qajta kelgenden kijin ymotalь tartun ajdatyp Celek~~tegi~~ degen şerdegi qazaqtan torogy qan tezekke kişi şiberet.

- Ormon qaranen qanь, qanden torogy ale, Buqu degen el anь oltyryp tezdik berbedi, Buqunа caap alunga şardam, qol berşeşiz eken! degendi aitbrat, tartun ajdap barqandardan.

Ymotalь tezek torogo tartun tartyp Buqunu ~~caap~~ caap alunga qol-~~şa~~ şardam şurap kişi şiberiptir degen qabar uqulqanda Buqu urunşu qatun şaşat. Kop kyndorgo sozulqan keşeşterden

kijin tilekmatqa bir kiçi qoşup
tezek torogo çiberet.

tilekmat barqanda ~~qaz~~ ymo-
talıdan tezek torogo tartun alıp
kelip çatqandardın ystynon cıqat,
tartun alıp kelip çatqandarqa yi
kotortyp berip, tezek toro qonoq-
totup çatqan kezi bolat, tilekmat
ajıldın cetindegi bir yigo tyşyp
çatıp qalat, anı kimsiq, qajdan,
emine çumuş menen kelgen kiçisiq
degen eckim bolbojt.

tilekmat suraştırıp korşo
tezek-toronyn ystyno eckim kire
albajt eken, ebin taap tilekmat
tezek toro qabaqtan kele çatqanda
aldınan uturlap ~~tu~~ toro barıp
salamdaşat.

— emine işiq barele, kimsiq?

2 — Buqu tuuqandarıqızdan keldim,
Buqu tuuqandarıqız çarıbaqış degen

eldin qorduqunа Cьdabej qьtajdь
kozdoj qacьp, yrkyp ketkeni ʂatat,
~~qacьp~~ qacqanь ʂatqan Buqu tuuqa
nьŋьzdьn sizge dep ʂaqtaqan bir
amanatь bar ele, ~~q~~ oʂoh amanatьn
kelip alьp ketʂin, oʂonu aitьp ~~kel degeninen~~
kel dep ʂiberiʂti ele.

2- Al qandej amanat eken?

2- degendin bir ʂanduuda
ʂoq sulun qьzь bar ele, torolgondo
ele torogo ьlajьq qьz eken, atь
toro ʂan bolʂun dep torolgondo ele
sizge atap qoiqon eken, oʂol aqnikelyy
amanat ʂarьn qьtajqa ketelegibizde
alьp qalʂьn- dep ~~qq~~ Buqu qajьn-
darьŋьz oʂoqon ʂiberdi.

~~qьz~~, 2 sulun qьz qabarь tezek
torony tez ijmeltet, - ʂarьbaqьʂ
ormondun qunun alьp ber dep kelip
ʂatat, ʂarьbaqьʂ menen ~~aitь~~ bettes-
tirʂem ʂyjoo aitьuuqa ʂarajʂьqьb?

degendi aitat, tilekmat,- betteştiriŋiz, şyjoo aitup qutulşam ozmondun qununan qutulup ketejin, qutula albaşam, ojloqon qunuŋuzdu mojnuma alup ketejin, betteştiriŋiz- dejt.

tezektoro şarıbaqıştan ~~te~~ tartun alup kelgen şaqşılarmenen tilekmattı betteştiret şarıbaqıştın kişileri şi Buqu-anda andaj, mında mındaj qıldı-dep birinen şala biri şyjo aitat, tilekmat uncuqbaj otura beret.

2- torom qanqa qun bolobu?- dep biz kezde tilekmat tezek torogo qairılat.

2- Bolot- dejt toro.

2- Bolqondo emine bolot, qanca bolot?

2- Uşul biz oturqan yidoi yidyn ici toltura, tyndyşynon aşup togylup turqan dilde bolot- dejt toro.

2-Andej bolso torom, sarьbaqьş tuuqa-
nьşьz qatьn buqu sen turmaq qazaqtьn
qanь kenensarь, nooruzbajdь da ~~oltyrgon~~
oltyrgonbyz deşip eki kyndyn
birinde buqu ~~uruu~~ ~~tuuqanda~~
qajьndarьşьzdь caap alьp qordoj
berdi, qorduqqa uuqqan qajьn-
darьşьz aqьnde ormondu oltyrgony
cьn, egerde qandan qunu osoncolug
bolso, qazaq tuuqan kenensarь,
nooruzbajdьn qununa qanca dilde
aldь eken! ~~atbet~~ menin bilimince
qandьn qunu bolbojt, egerde
bolo turqan bolso sarьbaqьş tuuqan
qazaq tuuqandarqa kenensarь, nooruz-
bajdьn qandardьn qunun ~~atbajtbo~~ berbajtbi ele!-
dejt, tilekmat.

tilekmattьn sarьbaqьştь qazaqqa
caqьştьra ajtqan sozy birinciden
tezek toronyn ulutculdug ~~pejilin~~
qanьn qozutsa ekinciden eyjolu

Oŋdonyp — bras, gandan gunu bolbojt eken, ʒarabagaʒ alap kelgen tartunyn aidap alap ʒono dejt.

Osontyp ormondun gunun tilekmet tezek toronyn aldanda bytkorot, kijin tezek toro toroʒandan kyjoolap kelip alap ketet.

(toro ʒan ʒonyndogy oguja)

Z

Glava IX

Bij, bijlik ereşe

Cer, catag, alaşa, bereşe, ~~nin~~ ~~barı bij~~ doo, doomajlardan barı bij aldında, bijlerdin bijligi, okymo-kesimi bojunca bytot. Ar bir, bijge bijlikke kelgen işter tuurdu bijler adat bolgon ereşeni, saltı goldonup bijlik golat.

1- Gun

ereşe bojunca erdin gunu tort kesim (~~E~~ Asoj, beşte, gunan, taj) ~~150~~ 300 golgo. ~~nu~~ Ar bir çyz golgonon 25 asoj, 25 beşte, 25, gunan, 25 taj bolat

Ajaldan gunu ~~15~~ tortkesim menen 150 golgo.

~~Jalan Cep, alap gozon berbeje gojso, segen malanan gajtarap ciriş buzgon, ajobo yeyn 12 baital, aj bir ajgoro~~

2- Аjыр.

Qalьқ alыр, kijin qьzьn bezbej qojso, alqan qalьқьn byt qajtarыр, Sana «eriş burqan» ajьbь ucyn 12 bajtal, biz ajqьzьmenan beret.

Koz сьqarşa Sarum qunu (er bolso ~~150~~ tort kesim bojunca 150 solqь, ajal bolso 75.)

tiş sondьrqandьn ajьbь
qulaq keşkendin ajьbь
qol sondьrqandьn ajьbь
urqandьn ajьbь.

3- Biz urug er oltyryp qojup, bij lerdin bijligi bojunca qun toloboso başqa urugtar coqulup, birigip er oltyryp, qun toloodon baş tartqan urugtu caap, talap olsolop ketet.

4- ~~er oltyryydon başqa~~

Urun icindegi taptaq bolynyylar

Ar bir ~~[illegible]~~ urun oz icinen urug-urug ajol-ajolga, "Cok ajol", "Durama-ajolga" bolynot. Maseleni:

~~Maselen~~: Buqu urunsu oz icinen
trug, Belek, tonunsejit bolup ye
coq urugga bolynot. Bul ye urugta
oz icinen alda nece ~~ajbla~~ ataga,-
ajblga bolynot. Bulardan taragandardan kimisi
bolsoda Buqu urunsunun icinde
oylozyn «tek ata» sanasat. Buqu
urunsunun icinde tigil ycoonon
taragandardan basga dagb birnece
~~gurama~~ Buqugu urunsuna gurama bolgon
dagb birnece basga gurama urugtar
bar. Maselen: doolos, sarun,
gozurat, torog, otuzuul, estek,
gbzbl sagal G. B.; Bular «bugara»
«kicyy ata» bolup esepteleт. Gurama
urugtardan tytyny koptozy oznco
ajbl bolup, tytyny ozdarb «coq atanbn
baldarbnbn» biroonyn gol aldbnda
bolot.

«Yiyndo kopty talaada kisi
urbait» coq atanbn baldarb gaida
bolso coq bugaranbn baldarb

qaida bolso qor bolyon, qaida bolsoda
coq atanın baldarı ardaqtalıp,
ozgocorok qadırlanıqan. Gov. kercilik
ubaqta Goodan tyşkon olsoda ata
aqsaqaldaşıp bolyngon.

"Aq sook", "qara sook"

Uruunun oz uruqunan, oz tuqu-
munan taralyandar ozyloryn "aq
sook" "byz" deşip eşepteşken. Uruunun oz
tuqumunan bolbostan, al uruuqa
qurama bolyon buqara ajıldardın
adamdarın "qara sook" "syqor" ~~"qara sook"~~
~~dolycy~~ deşycy, qoomduq işterdin qaysı-
nısında bolsoda "aq sooktor" "qara-
sooktordon" soyozu turucu.

Bei, Gardı.

Uruu oz icinen bai, gardıqa
bolynycy, Gardıları bailarına Galcılıqqa
Gyrycy, biroono Galcılıqqa Gyryyny
uruunun oz tuqumunan taralyandar
namız koryçy, Galcılıqqa kobynco

qurama, bugara ajıldan gardıları
syrycy. ~~E~~ mal baqun, otun alundan
başqa sumuş şoq bolqondugtan, şalcı-
lıqqa syryycylordyn emgek aqaşı oto
arzan bolucu.

Şalcını bajlar sumşacu, ~~atagtan~~
bajlardın kobynyn qulu, kyşyda bolucu.
Qulqa, kyşqo aqı tolocy emes, aqı
turmaq şatşa, biroono beker berse,
~~ee~~ şe oltyryp qoiso, urşa, qıinaşa
qordosoda ~~ozy b~~ qul, kyşdyn eesi
ozy bilycy, qulun, kyşyn mındaj
qılıptor dep, qul, kyşqo eekim
kijligişicy emes.

Bajlarda oz icinan birin
biri ~~ordo qordolu baj~~, ordolu baj, qordo-
lu baj, ~~saramşaldun baj~~, şaşıq baj
deşip qojucu. Zordolu bajı uqum
tuqumunan beri baj bolup ~~kolet qan~~
kele şatqan bajlardı aitışucu. Qordolu
boj degeni olyy nylky kop, saramşaldun
bajlar bolunqa tijiş. Bugara,
qurama lardan cıqqan bajlardı

Olgondon qalgan muraz sonyndo:

Biroo olso, al kiʒiden qalgan mal, mylk bolso, al kiʒinin erkek baldarына taandыq bolup qalucu. Olgon kiʒinin ~~ajaldarы~~ ajalы, ~~at~~ oʒol olgon kiʒinin ʒaqыn tuuqandarына qalыcu, ʒaqыn ~~ыn~~ tuuqanы mыn degenderinin biroono alup berycy. eger baldarы ʒaʒ bolso baldar enesin alqan tuuqanыn «ogoj ata» qыlыp qarmanыp, enileri menen birge oʒol enesin alqan tuuqandarыnыn qaramaqыna barucu.

egerde, eri olgon ajal, olgon kiʒinin ʒaqыn tuuqandarыnыn biroono tibej, baʒqa biroogo ketse, al ubaqta al ajal erinen qalqan mal, mylk, baldardande biroon ala kete alucu emes, ~~q~~ «keregenin kozynon otyp» qara baʒы qana keticy, ~~qalqan~~ ʒetim baldar

yi, mal, mylky menen gaqen tuuqandarenen biroono baruçu, es tartyp, mal, mylkko eelik bolguca oşol tuuqanenen qaramaqenda boluçu.

Egerde, olgon kişinin balaşe şoq bolso, al kişinin male, mylky, ajalede ~~o~~ gaqen tuuqandarena qaloçu. egerde, ajal olgon kişinin gaqen tuuqandarenen biroono tiibej, başqa biroono ketse, ajalden qara başe qana kete berycy, mal, mylk ~~anen~~ olgon kişinin gaqen tuuqandarena qala berycy, olgon kişinin gaqen tuuqandare olgondon qalqan malde olgon kişige tuuqandeq gaqendeqtarena, ulunşu ulundaj, kicyysy kicyydoj bolyp bolyp alaşeçu.

Gesirdoo, Eetim aqe.

Olgon kişiden qalqan ajal, olgon kişinin gaqendarenen biroono tiibesten

qara başı barıp başqa biroono barıp tijip alsa, olgon kişinin şaqındarı ketip qalqan ajaldın torkynynon şetim aqı dooloçu, antkeni ajaldın torkyny tigil ajal ekinci biroono barqandada ekinci qalıp alat,

2- olgondon olyp, tiryydon tiryy aşıradıq, ec bolboqondo şetim aqı-bızdı ber! - deşip, ~~bi~~ ozynco berbese bijge cejin dattanıp şyryp, olgon kişinin tuuqandarı, tigil ketip qalqan ajıldın torkynynon şetim aqı albaj tınbajt.

egerde, olgon kişinin ajalı olgon kişinin şaqın tuuqandarının biroono tijbeşten alışıraq tuuqandarının biroono tijip ketse, andada ajaldın oz ele başı ketet, biroq, olgon kişi~~ge alış~~nin ajalın alqan alış tuuqan tigi olgon kişinin şaqın tuuqandarına şeşirleş, şeşirge doolu

bolup qalat, şeşirdoosun beret, eğerde okal ajıldan dağı bir şeşir çığıp qalsa, berki- murun şeşirin aldırıp şibergen ajıldağılardın biroo tişilerdin şeşirin ~~alıp~~ alunga açılu bolup qalat.

Olgon kişiden qalgan şeşirdi, olgon kişinin şaqın tuuqandarının biroo alganda, al şeşir algan kişi olgon kişinin ~~şaq~~ başga şaqın tuuqandarına tartım tartat, alışırag tuuqandarının biroo alsa, tişil şaqın tuuqandarına şeşer doosun beret.

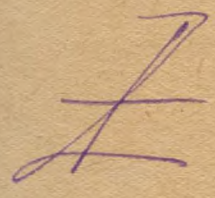

Uzun icindegi qurama uzuq

Biz uzuq özynyn uzunşuna nazaazь bolşo, şaki tekdiğine çetkizbeşe, qozduq korgozşo, andaj öz uzunşuna nazazь bolgon uzuq başqa biz uzunqa qurama bolup kocyp ketipta qalıcu. Andaj biz uzundan ekinci uzunqa kocyp bazgan uzuq bazgan uzunqa qurama uzuq bolup qalat. Albette andaj qurama uzuq tiğil coq uzunun kimişine bolşoda özyn kici ata, kici ajıl qatarında şanacu.

Egerde öz uzunşuna nazazь bolup başqa uzun, çe bolbaşı uzuqqa kocyp bazıp qoşulgan bizli, ekili tytyn bolşo al ~~tyt~~ tytyndor bazgan uzunşuna abıdan koz qarandı bolucu, qulduq daraşaşında bolbaşon menen, koz qarandılıq daraşaşı qulqa şaşın bolucu.

Malьna baʒьna bij lik ʒьla albaj
ʒalʒan ucurlarьda kop bolucu.

Egerde ʒalʒьz baʒь ʒana
bir urunʒa barьp ʒalʒan kiʒi
bolʒo, Al kiʒi uʒol ajьldьn, ʒe uruʒtun
ʒulu ʒatarьnda bolucu. ʒalʒьz
baʒь barьp bir urunnun biroono
~~bala bolup~~, barьp ajalьnьn emcegin ~~emʒe~~ emip
bala bolʒo, andaj balanь "tonʒuz ul",
dep- ʒojot, biroʒ, andej uuldardь
"tentimiʒ" "ʒul", deʒen ʒ ʒorduʒtan
ʒutula alucu emes.

V

Z

Kop qatɯn alun ~~anɯn neg~~ dayɯ maqsat.

Biz uzun sonynan biz bolyonu menen oz icinen uzuq- uzuqqa- ataqa, ajɯlqa bolynycy, ajɯl icinen tytyngo bolynycy, az tytyndyn ozynco tiziciligi ~~b~~ ancily malɯ yjy bolucu, Albette, «tytyny~~n~~ basqanɯn tyyşyqy basqan» argim ozynco tyşyk qɯlɯcu. ~~Oşondo ele~~, Kimdin qolunda ~~malɯ bolso,~~ mal şetkileş bolso oşol kişi qadɯrlun, pazqtun bolucu, oşondoi bolyondon kijin argim ele bazdaz, şetkileş boluunun areken qɯlucu.

«Mal basqa bytot» qɯna tasqa bytot» dep, kim bala, basɯralu bolso mal kytyygo mymkyndygy kesiri bolucu, malɯ bolyonu menen baqqan bylosy bolboso uuzu alucu, şoo tijip ketycy, şutqa aldɯrucu, bozy şecy, oşontyp malɯ bolsoda, basɯ kişisi bolboso malɯna ee bolo albai qalucu. oşonduqtan al ubaqta maldan

murun baştı- byloly boluş ~~[illegible]~~ zarıl ele.

2 Oşontyp, Al ubagta, malı bolgonu menen ~~[illegible]~~ al maldı bagıp ala turgan kişileri bolbogo, malına ee bolo albaj galucu. Oşonu menen birge urun icinde kim er byloly bolso oşol ajıl gubatlıu con ajıl bolup sanalucu. başgaca aitganda sojul caba turgan bir kişisi kem ajıl ele kemdik galucu. Oşonun ycyn kim bolsoda bala- bagıralu bolgusu kelip, kop ajal alsa, al ajaldar torogo, bir tytyn kişi bala- bagırası menen bir gorov ajıl bolup keticy.

„Gırgır bajısa gatın alat„ degen magal bekerinen ajtılgan magal emes, gatın algan sajın balalu, malın baga turgan kişilyy bolup, sana gamcı cabar, sojul sogoru koboiycy, kop gatın

alumnun maqsatь, mьna uşulardan, kelip çıqucu.

Gana çooden tyşkon olso bolso byloly kişiler ele olsonu kopalucu.

en, tamga tuuralu

tamgalardan gajsь zamanda сьggaнь, kim ojlop сьgargaньn bilgen kiçi çog, birog, gazjalardan ajtьmьna garaganda, malga tamga basuu gogon gandьgь gьrgьzdь bagьntgan kezde сьggan bolso kerek.

gьrgьz gogongo gandьgьna bagьngan zamanda, gogon gaнь arbir uruunun bijlerin сagьrtyp alьp, bijlerge birden tamga bergen bolso kerek.

Bijlerdin biroolorynо orog tamga, gajsь biroolorynо tarag tamga, сьrag tamga, aj tamga, gьlьc tamga gajlь tamga, gьjьg tamga gьlьp arbirine birden tamga beret. Bijler algan tamgalarьn alьp barьp ~~ozylory~~ oz uruusunun

maldarena bastaraf. ~~ta~~ oşondon kijin qaisa mal qaisa uruunuqu ekendigin tamqasana qarap bilyey bolqon.

Biz uruuda biz tamqa boluşu, al uruunun icindegi uruqt ajel-ajeldan malan aşaratunqa qejendeq qelqan. Oşonduqtan az ajeldan, uruqtun ozynca eni bolqon.

"Ender": ~~Qulaqtan Aldanan ojuq, artanan ojuq~~

Oş qulaqtan aldanan ojuq, Oş qulaqtan artanan ojuq. Solqulaqtan aldanan ojuq, solqulaqtan artanan ojuq.

Oş qulaqtan aldanan tuura tilik, Oş-qulaqtan ~~aldanan~~ artanan tuura tilik. ~~Oş qulaqtan~~ sol qulaqtan aldanan qejeq, sol-qulaqtan artanan qejeq.

Oş qulaqtan ~~ort~~ ucunan, ortosunan, tybynan ojuq, sol qulaqtan ucunan, ortosunan, tyby-

alьna baʒьna bij lik ʒala albaj
lyan ucurlarьda kop bolucu.

Egerde Galyьz baʒь yana
r urunga barьp galyan kiʒi
olso, Al kiʒi uʒol ajьldьn, ʒe urugtun
ulu gatarьnda bolucu. Galyьz
aʒь barьp biʒ urunnun biʒoono
~~bala bolup~~, barьp ajalьnьn ~~emcegin emge~~ emip
bala bolso, andaj balanь "tonsuz ul"
dep- qojot, biroq, andej uuldardь
tentimiʒn "qul" degen ʒ qorduqtan
qutula alucu emes.

V

Z

Kop qatɯn alundaŋɯ ~~anɯn~~ ~~neg~~ maqsat.

Biz uzun sonynan biz bolyonu menen ~~r~~ icinen uzuq- uzuqqa- ataqa, ajɯlqa bolynycy, ajɯl icinen tytyngo bolynycy, az tytyndyn ozynco tiziciligi ~~b~~ eucily malɯ yjy bolucu, Albette, «tytyny~~n~~ baqqanɯn tyŋqyqy baqqan» argim ozynco tyqyk qɯlɯcu. ~~Oqondo~~ ~~ele~~, Kimdin qolunda ~~malɯ bolso,~~ mal setkileŋ bolso oqol kiɛi qadɯrlun, parqtun bolucu, oqondoi bolqondon kijin argim ele bardar, setkileŋ boluunun areken qɯlucu.

«Mal baqqa bytot» qɯna taqqa bytot» dep, kim bala, baqɯralu bolso mal kytyygo mymkyndygy keŋiri bolucu, malɯ bolyonu menen baqqan bylosy bolboso uuzu alucu, soo tijip ketycy, sutqa aldɯrucu, bory secy, oqontyp malɯ bolsoda, baqɯ kiɛisi bolboso malɯna ee bolo albai qalucu. oqonduqtan al ubaqta maldan

murun baştı~~[illegible]~~ - byloly boluş ~~[illegible]~~ zarıl ele.

2 Oşontyp, Al ubaqta, malı bolgonu menen ~~[illegible]~~ al maldı baqıp ala turgan kişileri bolbogo, malına ee bolo albaj qalucu. Oşonu menen birge urun icinde kim er byloly bolso oşol ajıl qubatlıu coş ajıl bolup sanalucu. başqaca ajtqanda sojul caba turgan bir kişisi kem ajıl ele kemdik qılucu. Oşonun ycyn kim bolsoda bala-baqıralu bolqusu kelip, kop ajal alsa, al ajaldar toroso, bir tytyn kişi bala-baqırası menen bir qorov ajıl bolup keticy.

„Qırqır bajısa qatın alat„ degen maqal bekerinen ajtılgan maqal emes, qatın algan sajın balalu, malın baqa turgan kişilyy bolup, şana qamcı cabar, sojul soqoru koboiycy, kop qatın

alumnun maqsatı, mına uşulardan, kelip çıqıcı.

Gana Gooden tyekon olso bolso bylaly kişiler ele olsonu kopalıcı.

en, tamga tuuralu

tamgalardan gajsь zamanda сьggaнь, kim ojlop сьgargaньn bilgen kiçi çog, birog, garjalardan ajtьmьna garaganda, malga tamga basuu gogon gandьgь gьrgьzdь bagьntgan kezde сьggan bolso kerek.

gьrgьz gogongo gandьgьna bagьngan zamanda, gogon gaнь arbir uruunun bijlerin сagьrtyp alьp, bijlerge birden tamga bergen bolso kerek.

Bijlerdin biroolorynо orog tamga, gajsь biroolorynо tarag tamga, сьrag tamga, aj tamga, gьlьc tamga gajlь tamga, gьjьg tamga gьlьp arbirine birden tamga beret. Bijler algan tamgalarьn alьp barьp ~~ozylory~~ oz uruusunun

maldarena basterat. ~~ta~~ oşondon kijin qaise mal qaise uruunuqu ekendigin tamqasena qarap bilyey bolqon.

Biz uruuda biz tamqa boluşu, al uruunun icindegi uruqt ajel-ajeldeu malen aşeratunqa qejendeq qelqan. Oşonduqtan az ajeldeu, uruqtun ozynca eni bolqon.

"Ender": ~~qulaqten~~ ~~Aldenan ojuq, artenan ojuq~~

Oş qulaqten aldenan ojuq, Oş qulaqten artenan ojuq. Solqulaqten aldenan ojuq, solqulaqten artenan ojuq.

Oş qulaqten aldenan tuura tilik, Oş-qulaqten ~~aldenan~~ artenan tuura tilik. ~~Oş qulaqten~~ sol qulaqten aldenan qejeq, sol-qulaqten artenan qejeq.

Oş qulaqten ~~ort~~ ucunan, ortosunan, tybynan ojuq, sol qulaqten ucunan, ortosunan, tyby-

ybynon ojuq. Qana Qulaqtan ucunan sara-filik.

Okontyp ar uruunun icindegi ajbl, uruq-uruqtardan maldarenen ~~belgo~~ Qulaqtarena Qogorqu korgozylgondoj ~~qula maldar-den~~ ~~Qulaqtarena~~ ar tyrlyy ender salenojan, okol ender arqalu qajsa mal qajsa uruqtuqu, ajbldegb eken-digin aşaratyp bilgygo mymkyndyk bolgon.

Malga tamga, ~~en~~ salun=qoqon-qandegenan qalgan delip syzylot, biroq, en salun kop zamandan beri bolunga tijiş. antkeni, miş qoju bar kişi qojunun baren oşynon taanej albait, taanyp şetişygo mymkynda emes, okondoj bolgondon kijin malena-qojuna belgi salun=kopton=bolgon işqo dejmin.

endi qulagga gana salunda ancalıq
taşır qaarlıq ~~iş~~ korynyş emes, antkeni
qulagtan şyny qısqa, qırqılbajt, şana
dajıma korynə turgan mylə, andan
maldan korkyda buzulbajt, şana
qulagga en salgende-tilgende, kes-
kende andan mal kop oorugsunbajt,
olbajt, oşondugtan endi ~~salun~~
dajım qulagga salıp qalgan
bolunga tijiş.

Qajsı urun qandaj tamga
urungan? V

qıpcaqtıq

qılıc tamga
Ai tamga
Orog tamga

Familije tuuralu

Enine yeyn qərqərda famile bolboston oz ataşənən atə famile qatarında ~~[illegible]~~ qaldonulup qalqan?

Taanəştəqə şəq eki kişi kezigişe qalışsa, eş aldə menen qaysə urundanşəş, al urunnun qaysə uruqunanşəş, al uruqtun qaysə ajlənanşəş, dep kelip, kim degen kişinin balaşəşəş? — degendi suraşəcu.

Palan urun, palanca uruqtaqə palan kişinin balaşəmən deşip dajnən ajtəşəcu.

Ge bolboso kimdin balaşəşəş? deşip suraşat.

Palandən balaşəmən, al kişi kimdin balaşə eken, al kişi qaysə uruq, qaysə ajəldən, "coş kişiğer", kim? — dep kelip, anan kijin biri-birin bilişyey eken.

107 b.

Kijin, orus kelgenden ~~kijin~~ beri qorqoqa qattoo boldu, aqan egin qorqoz tezme qaqazqa tizilgen, qattalqan emes, kimdin balasosoq, qaiso urun, qaiso ajoldan? deşip qojup syro berişken. Qattoo, tizme bolbogondon, ~~kijin~~ syrgyzylbogondon kijin tamilije uruununda zaroldoq bolqon emes. Kalanizatsja bolqondon kijin ~~qattoo~~ yc solda biz solu qattoo syrgyzylqy, anb — „qaraqat" bolot eken deşip qojuşucu. Oşol qara qat syrgyzylgon ubaqta, Ataşden atokim? palanca. Oz atoq? palanca. ~~bolo bergen~~. Qaiso staraşon, palan-staraşon, qaiso elyy başo? palan. elyy başo.

Oşontyp, „Qara qat" ~~syrgyz~~

yrgyzylgon zamandada familije urunun maselesi qojulgan emes, ~~oz~~ qattoo bolso argim ~~oz~~ ataşenen aten ajtocuda ~~berycy~~. qojucu.

familje~~nin~~ urunununun qerqer eline ilgeri zarəldəqə bolboqon daqə biz sebebi, biz urug el koeso, qonso coqun, birin biri oqynon ele tanəşucu. Gana qonşulaş ajəldarqa bir kyn, eki kyn ajəlcəlap barbaşa, ajəlcəlap alışqada barucu emes, kalanizatsijaqa cejin familje urunununun zarəldəqə bolboqondugtan, gana kolanizatsija ubaqəndaqə qattoo-lozdo familije kytyyny talap qəl-baqandəqənan kelip qərqərda familje urunu adat bol-boj qalqan. qər bolsun, erkek bolsun oxynyn

ataşunun atın aitap galgan. Orontyp, uruuculuq şartı, başqaca aitqanda Arkimdin Or ailı menen boluşu ~~baş~~ şana Kimdin ailında qanca kiçinin bar ekendigi qaqazqa qattalbaqandıqı, Azırqı zamandaqı oşdoy paşport, kybolyk qaqazdın eekimge kerek bolboqonduqu şana andaj tartiptin şoqtuqu familie ~~uzu~~ kytyyny kerek qılqan emes.

Gergezca sel sana ti attarı.

— — — — — — — —

İlgeri gergez elinde, gat bilgen kişi~~nin~~ ~~sogtugu, bolso~~ sanda bir serde bolboso ~~sog~~ tagez sog bolgon. ~~Osondugtan~~ ~~ki~~ gattap gojgon gagazı, sazup gojgon sazunen bolbogondon kijin kimdin ganca sasga cegganen, gacan tuulganen biliş abedan gejeti bolgon, ~~andaj gejencelegtan~~ algana~~na~~ emes goom turmusuna kerektyg bolgon kee bir oqujalardan gajse selda sana aganganca bolgonun biliş gejeti bolgon, Andaj sel sanov gejencelegenan salgez 12 selga tomonkydoj attarde gojup, osol seldar argalu kimdin ganca sasga cegganen, sana gajse oqujagajse selda sana ~~bolgon~~ al oqujaga hece sel bolgonun bilişicy:

Өгүөгөсө Sөl attarı

1- Cөcqan (Sөl barь)
2- uj
3- Barь (Sөl barь)
4- Qojon — 1939
5- ulu (ylyl)
6- Sөlan.
7- Sөlqь
8- Qoj
9- mecin (balьq)
10- toog
11- it
12- Doguz.

Mycol Sөldar

12- den 13 biz mycol.
24- 25 — " —
36 — " — 37 — " —
48 — " — 49 — " —
60 — " — 61 — " —
72 — " — 73 — " —
84 — " — 85 — " —

Өбөрөлөсө ~~Ай~~ аттагы

1- Ҙалҙан ҙиҙан
2- Сын ҙиҙан
3- Виҙи
4- ҙирҙе
5 теке
6- Baҙ оона,
7 Ниаҙ оона
8- тоҙиҙдин аҙ,
9- Ҙетинин аҙ
10 Beҙтин аҙ,
12 Ҙетҙин аҙ
12 Biҙдин аҙ.

~~12 ай~~ Biҙдин аҙ ~~бөлөр~~ мда, ~~ҙҙкөр~~ аҙдын biҙ ҙаҙаҙында ~~ҙҙкөр аҙ менен~~ тоҙоҙиҙ, «Ҙеҙде тҙҙөт» ешиҙ.

dindik adattar

din qьrqьz eline qacan, qandaica taraqandьqьnьn sьlьn, zamanьn taap aitmqa qьjьn, biroq, kocymqandьn yoo aşьq sьl ilgeri bolqonqo dep oilojm, antkeni batьş sibir elderin kocymqan stam dinine kirgizgen eken.

Kocym qandan murunqu qьrqьz uruqunan bolqan qan sadigir qaramandaqь elin 1500-~~sьld~~ sьldarda xristijan dinine coqandьrmqa bolup, ozq coqunqan eken (sibir turoxьna qaraqanda) ~~ozo~~ ~~ko~~ Batьş sibir elderin stamqa dinine kocymqan baqьndьra baştaqandьqьna, sana kocymdyn qan bolqonduqu~~na~~ 1500-sьldar bolqonduquna qarap qьrqьzqa stam dini mandan yoo sьlcamalu ilgeri bolqonqo degen bolsol-du qalam.

Qandaica aitqanьbьz menenda qьrqьz
~~dinin~~ slam dinine kirgen tyrk
in eŋ kijinkisi bolso kerek, aqan
onkylar dalil bolordejm.

1- ~~ulam~~ qьrqьz standьn batьsqaqь,
rtьqca ~~Ansijan~~, ~~man~~ namangan qaqьna
qьn bolqon qьrqьzdar ~~dinge~~ slam dinine
nurunсaraq kirgen bolunqa tijis.
qьrqьzdьn ~~ulam~~ ulam kyn сьqьs qaqьndaqьlar
ecirek kirgen sijaqtun. maselen, buqunqa
qaraqanda sarьbaqьs dincilirek, ʒabdan
amande ~~ʒap~~ ʒabdendьn qoʒosь bolqon
qoʒo kytkon, buqunda andaj ema bolqan
mes. solto, sarьbaqьʒqa qaraqanda
tyʒtyk qьrqьzdar dincilirek, tyʒtyk
qьrqьzdar ~~tyndyk, ʒana ki~~ talas,
ʒyj, Atbaʒь, naren, qocqor, ʒumqal,
ʒьʒьq kol ajlanaʒьndaqь qьrqьzdardь
argalьq" dep qojuʒat, argalьqtardь
tyʒtyk qьrqьzdardьn qaraqqьlьn

ırtta qalqandıqtın mynozdoj turqan kop maqaldarı bar.

Buqu urunsun alqanda alardın icinde ~~kijinki kyn~~ Arıq tuqumun degen el kijinki kyndorqa cejin slam dinim put parastıq dinine aralastırıp ~~keldi~~. qoldonup keldi. Arıqtuqumunun azırqı qarjalarındada Arcaqa alastanun, mazar tajun, sygynyy, Ozdyy putparastıqtar soq emes.

Tırqızdın kenüsi bolsoda dinim slam degeni menen slam dininin sarttarın ~~sarttarın~~ anın qandaj din ekenin bile alışqanı soq. abıdan dincil degen kişisi «namaz» oqup, «orozo» qarmacu. Oşol «namaz» oquqan bolqondordun kimisi bolso dele «namazdın», ereşelerinda «tuura» bilyq emes, işi qılıp şıqqa sologon boluşucu. antkeni namazdıda yirotkon moldosu soq bolucu, bolso ek az,

atagtun kiçilerdikende bolucu. Na
kopcylygy ele namazda oguqan bolup
yrgondordon yironyp, namazga çıqıp
çıqlas qılqan boluçucu.

Olgongo çanaza oqun, dooran
beriyy, qatan alça nike qıjdırun,
olgongo quran tuçurtuy kijinki qoqon
qandıqının taaçiri bolunga tijiç,
qoqon qandıqı ubaqında qırqır
icine din biz qatar oorcyi
baştaça kerek.

Qırqır elinde slam dinin çetiçtyy
tara baqandıqın, ancalıq artıqca
tyndyk qırqızdarda kop kyctyy
bolboqandıqın tomonkylardan ulaqo
bilyygoda bolot:

Biz ajılda biz kiçiçi olyp
qalça çanaza oqunun bile turqan kiçiçi
çoq biz nece kyny komo albaj
qalaçça kerek. Oçondo biz top

odoger „sart" ketip baratganbu
ryp galaşyp, ajöldem kişi ~~o bir~~
arap — Bir kişi biz olyp galap, ganaza
bile
ojunu turgan kişi biz şoq olygybyz
omylboi şatat, ~~şaza~~ „ganaza" oqup
bergile degen eken, Anda tigi
sordogerler — ganaza oqui turgan moldo-
buz şoq — deşse kerek, Anda:
— Siler gözel cepken kijip
sart„ bolgonda bilesiŋerda, ganaza
gugandı ne ycyn bilbei siŋer? — dep
olygyn komo albai kyjyttyy bolup
turgan gorgezdar tigil sordoger
sartlardı sabagan eken.
Albette bul olaşap, laşap
bolşoda oz zamanı ycyn abıdan
mynozdyy olaşap, okol kezdegi
biz qur gorgezderdbu — olgon kişige
ganaze oqun şarjat bojunca mildettyy — iş dep
biliş şeda „ganaza" oqui bilgen bir
urug elde biz kişisi şoq tugun,

Gana ozbek bolgo ele barь, moldo bolgo kerek degen tyrgynykto bolgon-dugun mynozdoj turgan elagap.

– Qaragojdun keldegi,
men qudajdan mendegi – dep, oroni menen gana (Sogolop, turup) „namaz" ogudum degenderda kop bolgon eken.

**

Baldarь ojnop oturup, – Qudaj-qudaj ele dep qalaqat, qudajьnьn cokduqu bizdin qarala ogyzdoj baldu bu eken? – dep biroo biroonon suraj qalsa, tojaqta oturgan baldardьn enegi;
– Qudajь aram enegi bi, adal enegi bi, qarala ogyzko tenge begileci! – dep aitqan eken deqet. Albette buda lagap, birog, lagap bolgonu menenda qorqьrdьn oroł zamanьnda ~~dindi~~ slam dinin qancalagqa ozdoq tyrgondygyn, baqqaca aitqanda oroł kezdegi qorqьz ajaldarьnьn

[illegible] biroolory qazalar ogyzyn qudajga
[illegible] bzaa kozboj syzgondygyn
mynozdoj turqan maqal.

Orontyp tyrlyy qaqbnan qaraqanda
slam dini qbzqbz eline kijin qana
arb ketse yov saldar camalun qana
ilgeri taraj bastaqan bolso kerek,
Orondoda ~~oncalaq~~ kijinki kyndorgo
cejin slamdinin tolug ozdostyro
albadb= degendi aitqbbz kelet.
Biroq, ~~kijin~~ slam dini qandaj
din ekendiginin ereselerinmenen ozdostyro albaqan
menen slam atbnan syilongon
sozdon ~~mor~~ bura tarta albaqandaq,
slamdbn ne ekendigin bilbeseda
slam ycyn sanbbzdb pida qalabbz,
degen soqur qana osor dincilder
qbzqbzdardbn arasbnda kop bolqon.

Z

orozo ajь bytkondo orozo ajt qьlat, qurban ~~ajь~~ ajь bolgondo qurban ajt qьlat

Olyk olgondogy dindik adattar, Çana eldik salttar tuuralu

Olyk olgondo

Olyk olyp bara çatqanda "bjman" aitьrat, "bjmandь" moldo aitat. Olgon kiçinin eti suuquca tim qojo turup, eti suuqandan kijin çerge alьp qojot. Çerge alьp qojor men qatьndarь qoçoq-qoçup, erkekteri okyrup sala beret. Okyryk uqulqandan kijin ajlanadaqь ajьldьn erkek, urqacьs debesten ajaldarь qoçoq qoçup, erkekteri okyrup kele baştajt, olykty komyyz çana kelgen eldi qonoqtoo olyk olgon

ldan mildeti bolup galat. Olgon
sinin malenan mal soyulat, çaj
nde alar kelgenince ajanbastan
~~bere~~ kelgen elge bere beret.

«Olym barden malen cacacat,
Soqtun abijrin acat» desiçy.

Olgon kişi maldun, bardar kişi bolso
malen cacep, olyk olgondogy eldik bytyn
salttarden, dindik adattarden
bare istelycy. Egerde olgon kişi
garde bolso, eldik salttar, dindik
adattar tolug orundalbaj, olyk
olgon yidyn «abijrin» keticy.

Sook Sunduru

Olykty ~~Qojor~~ Komyygo qamdoodon
nurun soogyn sunduruçu. Sook Sunuqa
ar qajsı uruqtan, albette, sook sunuşup
syrgon uruqtardan birden kişi ~~kiş~~
qatıştırat. Ee bolbaso oz icinen

Sook Çunduru

Olgon erkek kişinin soogyn çunduruş yçyn ~~sook~~ quda-sooktory qazanan, unlunun qajandarı, dos, tamırları, alışıraq tuuqandarınan qalıp 9, 11 kişigecejin kiret. Sook çunuqa kirgen kişiler oz are aqsaqaldaşıp, eŋ aqsaqalı başın çunjt, andan kijinkileri oz ireti menen ulam tomon saqtarın çunj beret. Sook çunuqandar olgon kişinin kijimin bolyp alışat, oşonduqtan olgon kişinin soogyn çunuqa kirbej qalqan quda, sook, dos-tamırı, çana sook çunşup çyrgon alışıraq tuuqandarı "soogyn çundurbadı" deşip tarınıp attanıcu.

~~Ajaldar~~ egerde olgon kişi ajal bolso ajaldan ~~ot~~ soogyn qudaqıj-~~tarı~~ ilik-çilikterinin ajaldarı çunjt, ~~ot~~ sook çunuqa kirgen

ajaldarda saqaldemlaşıp olgon ~~kişinin~~ ajaldın kişimin bolyp alışat.

Myco beryy

palan şerden kişi olyptyr degen qabar uqulsa, qabar uqqan şerdegi kişilerdin barı ele kelycy. Kelgenderdin maqsatı olgon şerden „olşo-myco" ~~dı~~ alım maqsatı menen kelycy. Kişi olgon ajıl, kelgen eldi uruq-uruqqa, ajıl-ajılqa ~~ı~~ ~~b~~ „myco-olşo" berycy, olyk cıqqan şerge kelgender „mocony" olşolop bolyp keticy.

„Myco" bergende ~~bardarı~~ olgon kişi bardar kişi bolşo bardar, marit berycy, şardışı şardıdaj, arkim alına şaraşa berycy.

„Sьrtьş" beryy

erkek olso, olgon şerge barşan ajaldarşa ecteme berilycy emes. egerde, olgon kişi ajal bolso, ajalden eri bardar bolso, erkekterge „myco", ajaldarşa „Sьrtьş" berycy.

„Sьrtьşşa" Sьrtьp bolyp alşandaj kezdeme, ucuş şibek şip şaptaşan ijne, şakek bericy, ajaldar „Sьrtьşşa" tiigen olşonu talap-bolyp aluşucu.

Dooran

dooran beryy eldik emes, dindik adat. olgon kişini „kynoosynon qutqarun" maqsatь menen bolso kerek „dooran" berişycy. doorandь moldolar alucu.

olyk olgon şerge qaucalaq moldo kelse oşoncosu olykty ~~daj~~ alyp şonoogo qamdap-kepindep

dajardaŋandan kijin doorangа otuzabaz deşip olyktyn ~~şanına~~ ~~barıp oturuşucu~~. şatqan yigə barbşucu. olykty ortoqo qojup moldolor qerqa tartıp oturuşat. moldolordun biroo dooran otkorot.

Dooran mendejca otot:

Dooranqa qolunbarı bardaj, şoqu şoqtoj qelep mal, dan qelep dooran bajlat- qojot. Dooranqa ~~mal~~ bajlaqan maldan celberenen ucu dooran ~~otkoryygə~~ otkoryygə daiendalqan moldonun qolunda bolot. Al moldo olgon kişi "balaqatqa" kirgenden berki- ~~sinin~~ şaşenen eşebin alep qojot, başqaca aitqanda olgon kişi # 60 şaşqa cəqqan bolso, 12 şaşen alep taştap qalqan 48 şaşena dooran otkorot.

Dooran otkorgon moldo,-

- uşu kişinin 48 şaşten icinde qalqan kynoolorun kotoryp aldeŋ bə? - dep

doorangа oturgan moldolorgo, (ulam gьdьrtьp doorangа bajlangan maldьn cьlbьrьn ~~y~~ ucun sunat; dooran alungа oturgan moldolor- kotoryp aldьm- dep cьlbьrdьn ucun gьdьrtьp ulam biroo gazmaj ~~gojot~~ beret, oşontyp doorangа oturgan moldolor-olgon kişinin işteğen kynoosyn kotoryp aldьq-deşip, doorangа bajlangan maldь, qojqon egin, aqcanь bolyp alьşat.

"Qara kijyy", (aşa kytyy, taşma quşcanın bet tьtun,

Olgon kişi erkek bolso; anьn ajalь ~~betin~~ şaqьn ajaldar betterin tьtat. Olgon kişinin ajalь cacьn şarьp, başьna qara şalucu. "Aşьn" bergice dajьma teşkeri qarap (aşa kytyp oturat, kynyno ye maal qoşaq qoşat. Kee biroo erinin arqaşьnan olyş, ycyn eline ~~cьlqoj~~ "taşman bajlanucu. taşmaşь icke tilingen cьlqoj qajьştan bolat,

eri olgon qatan taşma bailan oğanan eckimge bilgizbejt, ~~te~~ cılgıj icke qajıştı ~~kynyg~~ şalaş etine icinen qurcaşıp alat, kynygo şıldırıp bekitip bajlap qojot. Oşontyp taşma bailanıp, taşma belin qıjıp, Ozyn ozy qıjnap olgon ajaldarda kop bolucu eken.

-Cış-cış şaman cış şaman,
cışıkıp cıqqan yn şaman,
tabaqtaj betke taq şaman,
taşmadan belge qur şaman,,

dep dalaj ajaldar erim oldy dep betin tutup, erine kyjboj qoidu dep el şaman attı qalabı dep şaman attıdan qor qup, beline taşma bailap, kynygo ye maal qoşoq qoşup, qopşonup bilap dalaj ajal qıjnalgan eken, olgondoryda kop bolgon eken.

V

Aş beryy

Olgon kişinin ~~ayat bo~~ olgonyno 6 ai bolgondon kijin ~~aş~~ "Aş" beret. aştan şaltı tomonkydoj bolucu ekeni.

Olgon kişi, olgonyno yc kyn bolgondon kijin ycylygyn beret. 7 kyndon kijin 7 ligin, 40 kyndon kijin gergen beret, bular olgon kişi ycyn berilgen meida aştar bolot. ~~Ab~~

gergen bergende ~~kijin~~ maldolardu şojup quran tyşyrtycy, quran tyşyrgondorgo, quran tyşyryy agolaren şana at toqup berycy.

At toqu~~sda~~gunda; olgon kişinin şaqşa atı bolso oşol atqa olgon kişinin eer toqumun toqup, şajdamazın boktoryp, cenişen cene qabına şalıp qanşıyaşına bailap, ~~ee~~ ~~qan~~ qanıcışen eerdin qaşına ~~b~~ ~~qaş~~

~~Aş~~ qaşına qıstarıp, quran tıkırgon moldodordun biroono, albette, "Coşuraq" ataqturaq moldoşuna berıçı.

Altı ajdan kijin "Coş aşın", agırgı aşın berat. Aş berilerde olgon kişinin bütün quda-soogyno, dos-tamırlarına qabar berilet, olgon kişinin qabar albaj qalgan quda-soogu, dos-tamırlarınan biroo bolso aşına cagırbadı deşip tarınıp, oşondon narazılaşıp te aşıraşıp ketişipde galucu.

~~Olyk olgondo bolsun, şana olykko qalgan tırlı saltardın biroonu~~ Cabagan barbaşa, Aş bergende aşqa kelgile dep qabar berbese ~~olbaj qalgandarının arasında naarazılıq bolup galucu.~~

Mildettyy qonoq, şana qoşumca

Olyk aşь bajqa bajdaj, şardьqa şardьdaj berilyey. egerde, olgon kişi ataqtuu, baj kişi bolso, olyk şalttarьna cьqqan cьqьmdьn barь oşol olyk olgon ajьldaqьlardьn barьnьn mildeti ~~boluşu~~ bolyon, olgondogy qonoq aşь, - olgon kişige okyryp kelgenderge sojulqan mal, berilgen caj - başqa ajtqanda qonoq qaraşatьn olyk olgon ajьl baj, şardь debesten tyngo bolyp ~~tartucu~~ alucu.

egerde olgon kişi şardь, qatardaqь kişinin biri bolso olyk şalttarьn otoodogy bytyn qaraşattar olgon kişinin ozynon cьqucu, quda-şook, doş-tamьrlarь, şana tuuqancьlaq iretі menen şaqьn tuuqandarь qana azьn-noolaq qoşumca qoşqon boluşucu.

Olyk aşьn bere turqan kişi ataqtuu, baj kişi bolso, aqan berile turqan aşta bajdaj, ataqtuu

bolup otkorylycy.

Ataqtun, baj kişilerge "Aş" bererde 5, 6 aj murun qamsnşucu. "Aş" qamslqasına kirişerde, "Aş" bere turqan baj, şaki ataqtun kişinin qaqındarı-başqaca ajtqanda berile turqan aştı başqarucu kişiler ~~ozynyn~~ ajıldın "baş kişilerin" caqırıp "Aş" berşy kişin ~~suracu~~ qolucu. andaj coq aştardı beriş ycyn tytyngo-baj, şardı debeşten ~~aşqa sojula turqan~~ "Aşqa" kete turqan cıqımdar bolynycy- (Bajgege sajıla turqan mal, aqca, olyydyjno ş.b.) şana argim ozynco mildettyy qonoqtordu kytyy ycyn, qonoqqo sojula turqan mal, caj-camelegin belendecy.

"Mildettyy qonoqtun" saltı tomondogydoj bolucu:

1- Qajsı ajıl mildettyy qonoq alıp aş berşe, kelgen qonoqtor oşol.

ajıldın tytynyno bolynot.

2 mildettyy qonoqtorda qandaj tamaq şejbiz dese qonoq qonqon yj oşonu orundooqo mildettyy.

3- egerde mildettyy qonoqtor qojqon taap qonqon yjyndogylardy urup, sabap qoisoda yj eesi maqul bolo berişi kerek, qol qajtarunqa, qajaşa aitunqa uquqsuz.

4- Mildettyy qonoq alıp aş-bergen ajıl cıqqan cıqkımı yçyn ec-kimden ecteme ala albait. ~~Al~~ egerde aşqa mildettyy qonoqqo kelgen ~~eldin~~ ~~el~~ el ~~el~~ mildettyy qonoq ~~el~~ alıp aş berşe tigilerda oşol aşqa mildettyy qonoq bolup barıp ~~qalqan~~ barat.

Arıq tuqumu degen eldin Bıjtıman degen biz bolus bolup şyrgon ~~emesi~~ kişişi olyp aş bergende şapaq degen el = aşına kelşek qonoqqo erte bolyp albait dep

"farɯngan" bojdon aş berip şatqan
~~ff~~ ajɯldɯn şalqɯşɯn tijip ketken.
Mildettyy qonoq alɯp berilgen coq
aştarda arqandaj tentektik, bej baş-
tɯqtar kop bolucu, qonqon yjynyn-
dogy kişinin tamaqɯnan qɯjqɯm taap
dele yi eesin qɯzɯl ala qɯlɯp sabaj
berycy. Bul ajɯlda mildettyy qonoq
berip tajaq şep qalqandar tigil
ajɯl mildettyy qonoq alɯp aş
bergende atajɯ ozyn sabaqan kişige
~~b~~ izdep barɯp mildettyy qonoq
bolup, ~~q~~ birdemesinen qɯjqɯm taap
alardɯda sabap oc, kek alɯşucu.
Oşontyp mildettyy qonoqtun ajaqɯ
bir urug menen ekinci urugtu
kektyy, ocogyştyy qɯlucu.

Şeşir qalgan qaralu qatın

Aş berilip bytkondon kijin-taraqandan kijin eri olyp qara kijip teşkeri qarap «aşa kytyp» oturgan qaralu qatında aş bışırgan kemegenin qaşına alıp kelişip (bul ajaldar iştej turgan iş) başındaqı qaraşın kemegedegi otqo orttop, -topuraqı torqo, şatqan şeri şajlım, artı, kijini majlım bolsun- deşip kemegege maj qujup, orım-şırındarın qalıp turup, qaralu qatından eri olgondo şaşılgan cacın arqasına eki bolyp oryp, anan kijin aq elecek oraşot. "Mından arı aq elecegiş başışan tyşbosynt", deşip alqap, ajalga bata berişet, oşondon tartıp qaralu ajaldın başındaqı qaraşı ~~tyşty~~, tyşot, oş qarap oturup, eşikke kirip cıqışı murunqaşındaj bolo baştajt.

Кебиз газалы қатындан ~~ал~~ алған
ерінің ақы беріп, қарасқа түсіп қорда
бетін бақтырып ~~алу~~ алушы екен, ал бектің
мындағы ~~мақ~~ қылмыстағы мақсат, алған
ерінен қатын қыйынды, (ақы басындағы
қарасқа түсірілді ~~бетін~~ бастырды-
дегізген ~~ақы~~ ~~ақау~~ сөз қалтырмы.

Басындағы ~~Ал~~ Ал тарап, газалы қатындан
(қарасқа алынғандан кийин ажал ерге
түйгізе, алған кіші ~~кіші~~ нің ақы бинағы-
дарынан бірөөн ал қатынды алмауға
сөз ~~ақылат~~. ~~Кеб бізи~~ Кебиз (газалы
ажалдарды ерінің ақы-сөзін беріп
бұтыр менен ке алған кіші нің
қасындарынан бірөөнө ~~ке~~ ~~ке~~ ~~ке~~

~~Keede~~, 40, 30 dagь eri olgon şeşir
qatındı, olgon kişinin tungandarınan 10-12 şaşar
baldarınada nike qoja qojuşucu.
Keede, ~~20, 25 e~~ şaş şeşir kelindi 60-70 degi
abşqalarqada alap beryşycy.

Z

Qoşumca - şelbik.

Kişişi olyp aş berse. Ee kelin alyp qalyp tolop qarşalsa, ee bolboso toi berip cıqımdar bolso, ee doo tartyp, ajyp toloso - andaj kişiler quda, - sogynon, dos - tamırınan, tuuqan - tuuşqandarınan qoşumca, ~~şelbik~~ şuracu, alardın qaşqon qoşumcaları şelbik bolup qalucu. andaj, (or ubaqında qoşumca - şelbik alqan kişiler ozyno qoşumca qaşqon kişilerge ~~kerek~~ zarıl bolup qalqan ucurda al kişi ozyda qoşumca qoşucu.

ie ara şardamdaşuu, ~~qoşu~~ başqa-kyc kelip qalqanda şelbik berip qoşumca qoşuu argimge birdaj iş bolqon, mındaj ~~ubı~~ ucurlarda - dos ajrılyp, sook qajrılucu eken, - ~~oşon~~ ~~duqtan~~

Z

Quda, Qudalaşun.

„Quda bolşuca qulu bijiş (suraş)
qulaşqandan kijin qulda bolşo şijlaş"

„Teş-teşi menen, terek qabь menen" degen maqal qudalaşuncular ortosunda kobyrok aitьlqan maqal. Arkim ory teşdyy kişiler menen qudaleşьcu. „Coş ata", nen baldarь buqara, qurama ajьlqa qez beryyny namьr korot.

Biz uruq el şeti ata otyşmojynco qez ~~alucu~~ alaşucu emes, şeti ata otyşkondon kijin qana qez alaşьcu.

Şuucu şiberyy.

Biroo, biroonyn qezьna quda tyşkysy kelşe, orynyn ajlendaqь tili şatьq, abijir, aşarь barqo degen kişilerden ycoo, tortoon şuuculuqqa şiberet. Şuucuqa kelşenderdi şuucu tyşkon kişi ~~biz qojun~~ qolunda

bolso qojun sojup, qolunda qojca ~~Eoq~~ bolso qolunda bar tamaqen berip, ~~uzatat~~ ~~Ee ozynyn~~ qozen beryygo ~~ma~~ ~~Ee~~ maqulduqun, Ee maqul emestigin ajtup uzatat.

Quda tyşyy

Cuncular, barqan şeri qozen beryygo quda tyşycygo maqul bolqan bolso, Cuncu çibergen kişi malen ~~at~~ ajdap quda tyşyygo barat.

Qudalaşucular biri, birine işenişse qalen bocolbajt, eger biri- birine işenişe albasa Cuncular ~~ala~~ ala turqan qalende boca, syjbosa ~~bara~~ kitet.

Qud~~asa~~ tyşyygo barqanda, ajdap baratqan maldarden icindegi kozqo toqtomdun biz ~~atena~~ malena keber bajlap qojot, narq bojunca quta tyşkondo toqur qara ajdap barat, ~~bajlar~~ keebir bajlar

(3) quda

30, 40 dayan sılgı aidap barıp ~~tyşyçy~~ quda tyşyçy.

Kijit kijgizyy

Quda tyşyygo barganda oşol ajıldarıgılardın agşagal-koksagaldarı 20, 30 dap coşulup barat. Quda tyşkon şer mal şojup kelgenderdi qonoqtojt. tamaqtan kijin qız ataşı kelgen qudalarga kijit kijgizet. Albette, ~~at~~ kijit kijgizyyda arkimdin alına şaraşa bolot. Kijit kijgenden kijin qız alucu kişi ordunan turup quldug urat.

2 – Quldugum bar, qudam! – dep quda tyşo ~~kişi~~ kelgen kişi eki qolun boorana alıp qudug urat.

2 – Quldugun qudaiga – dejt qız ataşı.

Oşonu menen qudalaşıp quldug uruu şumuşu bytot.

Kyjoo kelyy.

Gudalaşgandan kijin ~~bir~~ gez olucu guda ireti menen galaşan bere beret, bir malan getetep kyjoo şoldoşun eercitip kyjoolop bop kelgen kezde ~~kyjoode~~ gajandap kyjooda barat.

Golugtuşun ala elek kyjoo gajnona barganda ajalga şagandap şerdegi ± bir gabagga barap tuşup galat, kyjoonyn kelip gabagta gabyandeşanan gabar galap kyjoo şoldoş barat. Kyjoo keldi gabara uşulganda – kyjoogo barabez – deşip ajalden gez, kelinderi gabagta turgan kyjoony tozo barat. tozo bargan kelin, gezdar kyjoony eercitip kelip gezga şagan aga, ini larinin birooryn yjyno alap kelip ~~kirgizet~~ kirgizet.

Geşe taj

«Qoz qalbışoz bolsoda,
qaadaşoz bolboit,» kyjoo
Geşelerdin tajbn bez deşip, qozdan
Geşeleri, ajoldan kelinderi kyjoodon
kelip Geşelerdin tajbn doolajt. kyjoo
salt bojunca coktyşyp, adep saqtap
tunc oturat, Geşe tajbn doolaşan-
dar menen kyjoo Goldoş syjloşyp,
~~kelinderdin~~ tajbn berebi, Ge qojun-
berebi, ajtoor ~~bra~~ birdeme berip
kelinderdi brazo qolqandan kijin
ajolq ~~ajolqa~~ ajoldan qoz, kelinderine
-kyjoo keldi, ojunqa kelgile- dep
qabar salat. -Ojunqa barbcubur-
deşip kyjoo kelgen Gerge Gaqabeldegi
qoz kelinder~~di~~ Gojolqp keliset.

Gyz koryştyrory

Qoz, boz baldar, kelinder Gojolqp
kelgenden kijin, - kyjoonyn qoluqtasun
alep kelebiz, Gyz ~~kyjoo~~ koryştyroryn bergile!

(4) qude

dep qɔzdɛn ɛɛkeleri „ɛyz koryɛtyror„ surajt. ɛyz koryɛtyror aqɔsɛn alɔgandan kijin qɔzdɛ kyjoɵgɵ qolugtu belucu qɔzdɛ alɔp keliɛet.

Ojun salun

Kyjoɵnyn qolugtusun alɔp kelgandan kijin ojun baɛtalat, ojundu qɔzdɛn qadɔzman ɛɛkelerinin ɛɛjraqsɛnɔp ɛyrɔn biroɵ baɛtajt.

Ojun baɛɛ kelin suuɛolugtan eɛip toqmoq ɛaɛajt, toqmoqu eɛilip belen bolɔgandan kijin kyjoɵ ɛoldoɛqo barɔp ɛ - qana kyjoɵ ɛoldoɛ, ɛajtan mojnun sɛndɛralɛ! - dajt. Kyjoɵ ɛoldoɛ ɛkkejip beret, ojun baɛtacu kelin eɛip alɔgan toqmoqu menen kyjoɵ ɛoldoɛtu toqquz ɛakat-ta, toqmoqtu qoluna beret. Kyjoɵ ɛoldoɛ ɛrdap, kyjoɵ, qɔzdɛ aiqalɛ-tɛrat, Anɛ „ɛaz koryɛtyryy„ dep qojot.

Ojunqa kelgen qɔz, kelinder

bir tarap, ulandar bir tarap bolup oturat. Qez, kelinder qedertep bir baştan ~~çiq~~ ulandarga toqmoq taştait, (Qez kelinder toqmoq taştayande oylon qaalayan çigitine taştait) ulandar ezdap berip ~~qezdar~~ toqmoq taştayan qez, kelinder menen aiqalaşa beret.

Qez ojnunda, ezdaqandan başqa daqe ar tyrlyy ojundar ojnolot, ojunga kelgenderdin qaalaşe bojunca.

Qojunga şalar

Ojun taraqandan kijin qoluqtu qezden şeşeleri eşik acar, qojunga şalar, toşok acar degenderin alep, qoluqtu qezde kyjoonyn qojnuna şatqarat. Oşonu menen kyjoonyn ~~çolu~~ qaibudarına kelip, ketip çyryygo çolu acelep qalat, kyjoo qaibudarın acep, şazqanbej aralap çyrbogon

menenda qajьndarьna kelip ketip
syrə beret, birəq, qajьnata, qajьn
enelerine kərynbəit, alardan qacat.

Soop surəo

~~Sьqae tyɛyryy~~

Qьz alucu quda, ~~qьzdı~~ kelinindin
qalьnьs ajaqtap qaldьqo dəgen
bolsol bolqon kezde, soon silik,
kozgə toqtomdu biz malьn çetelep
alьp sьqae tyɛyryygə soop surap
barat.

Keebir quda, ~~bьc~~ bьcьlqan
qalьnьn alьp bytkondon kijin da
daqь qoɛumca malsalat.

Sьqae tyɛyryy.

Sьqae tyɛyryygə qьz atasьnan
soop alqandan kijin kelin alucu
quda sьqae tyɛyryygə qamьnat.
Boorsoq ~~bьsbrat~~, sasait, mal soiup
et bьsьrap, qapqa tigip toogə
syktop qьz beryey serge alьp barьqat.

Qurşun sogyy

– Gыqae tyşty, toi şegile! – dep qыz ataşы ailanışındaqы ailıqa qabaz beret. toiqo kelgen ajaldar ~~toi tyşkon kişige sagaldaşıp~~ sagaldunlaşıp «qurşun sogot». Qurşun sokkondo quru ele sogo berbeşten sokkon qabanın, qurşununun oozun şooluq kece bailap, anın, ~~şe qap~~ toi şyktolyp kelgen qaptın, şe qurşundun oozun sogyp, ozyno tabaqqa et, boorşoqton şalep alıp, cыqa beret, ~~kelgender~~ toiqo kelgender talaşa-tartışa toi tamaqın talap şep tarap ketişet.

tyndyk kotoryy.

Cыqae tyşkondon kijin qыz ataşı qazanın kerek-şaraqın qamdaoqo kirişet, al bette, ~~alr~~ arkim alına şaraşa qamılqa qılat. qamılqan byttyqo degen kezde toi soiup

tyndyk kotoryygo zugsat beret.

Gьgac tyşgryp barygandan kijin quda, qudagьj kelinin ~~alup~~ almajьnca qudaşьnьqьna gata beret.

Qьz ~~alucu~~ ~~qu~~ berjycy quda-tyndygyndy kotor, tojundu soj-degen şoopta qьlgandan kijin qьz alucu quda tojgo degen malьn sojup, etin bьşьrьp, qьz berycynyn qoluna ~~berip~~ otkoryp berip cьgja beret. qьz berycy tojdun eti bьşьp dajar bolgondon kijin ejlьndagьlarga-toj şegile! dep cagьrьp tojun tartat.

Gьlqьcьlьq

tyndyk kotoryp toj sojgonu gatganda gьlqьcьlar kelip "gьlqьcьlьqь bьzdь ber!", degen doonu qьlat, eger gьlqьcьlardь ьrazь qьlbasa, qьz alucunun tojgo sojgonu

belendegen malen setelep ketip galat, gez alucu sölgöcölardan gölgöcölegen berip bräzb gölöş kerek

Gez oinotoru

tyndyk kotorylgondo, gez atasenen sagendarenan biroo gez alucudan gez oinotorun talap gölat, eger gezalucu aeren talaben orundabaşa, tyndyk kotorylboi galat, gez alucu gez oinotorunda beriş kerek. gez oinotor alyan kişi gezde yiyno alyp ~~at~~ barup ojun salap beret.

toşok talaşun

tyndyk kotorylordo gez beryçy ajelden ajaldarb gez ~~atd~~ alucudan "toşok talaşun", solun gölunnu talap gölaşat. egerde gez alucu "toşok talaşun" solun gölbaşa ajaldar toşok talaşat

toşok talaşun tartibi

Bir nece arganda qattap eşet. Argandın bir ucun şerdin aldınan alıp barıp bir şerden cıqarıp, al ucun şarqolcaqtın teşinen otkoryp teektep bekitet. Argandın boş ucun qız alucu qudalardın qoluna beret, (toşok talaşun şolun qolbaşandıq yçyn) qız alucu qudalar argandı tartıp ozyp ketse ecteme berbej qutulat, egerde yzo albaşa argandı yzgyco targolajt beret, argandı yzdyrbostyn araketin qolıp, qız berşey ajıldın ajaldarı, argan tartıp yzgony şyrgon erkekterdi un, talqanga-kyldy aralaştırıp betke urqulaj berişet. Oşontot, oşontyp erkekter argandı yzyp ketse toşok talaşun şolun qolundan qutulat, eger

120 albaşa toşok talaşun
şolun gölüngü tüş. toşok talaşun-
nun şolu bardar kişiler yçyn
bir aşaj at bolungu tüş.

Kyjoo, gözdö şaraştarum.

Tyndyk kotorylgondo, kyjoo gözgü
bir ulaştı şadaşa cabat, şadaşa cepgan
şerden göz menen kyjoony kotorylgon
yidy kozdoj şaraştarat, kotorylgon
yiğo kimisi murun şetse namır
oşonugu bolot.

Kyjoo, gözdö şaraştarganda
okoon ele gojo berbejt, gözgaştaşlar
gözdö, kyjoo gaştaşlar kyjoony syrajt.

Tolgoo tabaş

Alaturgan galışın alıp,
tyndygyn kotorgondon, başga erem,
şarımdarı bytkondon kijin göz

ataşь gözen atqazbej otürup alat,
şol ubaqta göz alucu şaq göz
ataşına «tolgov tabaq», tartmuqa tijiş.
bardar kişi bolşo «qaptan qaqbaqbaq,
qarendan burcu» uşu eken dep,
bir tabaq etti şaşap, bir at şetebp barat.

Şyk korgozyy

göz alucu şaq özynyn mildetin,
örem şörendaren bytkondon kijin,
tyndyk kotorylot. tyndyk ~~kotorylgondon~~
~~kijin~~ kotorylyp, toj tartılıp bytkondon
kijin mildet~~ten~~ ~~koby~~ göz beryçy
çaqta bolup qalat,
~~toj bytkondon kijin~~ tyndyk
kotorylgondo, göz ataşь gözena
bere turqan şebin şöjdöret, tojgo
kelgender – şyk korobyz – deşip şöjölgan
şykty, – göz ataşının gözena bergeni
çatqan şebin ~~korot.~~ koryşot.
Şyk korgondo örcelar bolup
korot, qalındı kop alıp, gözdan

qɔzdɔn ʂebi az bolso ɔrcɔlar ʂaman-
dap ɔrdaʂat.

~~Oryy qɔlun~~

qɔz qɔʂʂɔlatun

qɔzdɔ atqararda qɔzdɔ comkop
qojup qɔʂʂɔletat, qɔzdɔn eneʂi,
ʂaqɔn ʂeʂeleri qoʂoq qoʂup koryʂot.

Kijit kijgizyy

qɔzɔn uzatarda qɔz ataʂɔ qɔz
alucu qudaʂɔna, qudaʂɔi kyjɔɔʂynɔ kijit kijgizet.
Albette, argjɔn alɔna ʂaraʂa kijgizet.

qɔzdɔn qɔz belgiʂi

Ilgeri, qɔzdɔn qɔz belgiʂi
amanbɔ, ʂoqbu, kyjɔɔ tyndyk kotoryl gen-
tyny ʂeʂelerine qaʂar qɔlucu eken.
qɔzdɔn qɔz belgiʂi ~~ʂoq~~ bolso
~~qɔz~~ kelinder qɔzdɔn ata, eneʂinen
syjyncy alucu eken, eger qɔz

belgiçi çoq bolso, keebir kyjoolor albaida ketip qalucu eken, keebir qez ataları kyjoo tarapqa tartun tartıp qutulucu eken.

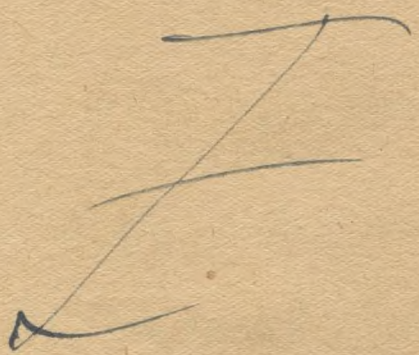

Kelin kelgende

Kelin kele çatqanda yidögylor toro cıqıp cacıla cacıçat, eger kelin-ataşı yi çaşap berbegen bolşo, qajnata-şının yiynyn çanına alacıq çaşap berip, alacıqqa kirgizet. ~~otqo kir-giz~~

Otqo kirgizyy

Çaşı kelgen kelindi qajın ataşınınan yiynə kirgizkendi otqo kirgizyy dejt. otqo kirgizerde mal şojulup toi berilet. Kecinde kelin qızdar coqulup çaşı kelindin betine «byrkoncok» ilip qajın ataşının yiynə çygynttyrup kirgizet, — «byrkoncok» alam dep-dep eşiktin aldında çamınıp tırıqandardın birə kelindin betin daldalayan «byrkoncogyn» çulup alat, çaşı kelin bosoqodon qolom-toqo cejin çygynyp barıp, ~~to~~ aman kosogonyn icine kirip oturat.

nike qojun

Sarzo kelindi otqo kizgizken kyry nike qojat.

Kelindin mildeti

1- Gaqɣɛ kelgen kelin, kelgen ajɛlndaqɛlardɛn bärɛn tergoo kerek.

Segizbaj - degen kiʒi bolso ʒetidɛn artɣ akemdiki; qan keldi bolso - sol ʒetti; ~~kiʒ~~ qojlubaj bolso, Marqa, kijizbaj bolso - qurumʒu qɛlɣɛ tergej beret.

~~Kyjoosynon ulu, ajɛldaqɛlardɛn tergoo~~

2- Kelgen ajɛldaqɛ~~lardɛn~~, kyjoosynon ulu kiʒiɛrdin bärɛna ʒygynyq.

3- qajnaqalärɛnɛn bärɛnan qacun.

4- erte turuq, ajɛldɛn tyndygyn tartun.

5- Ajɛldaqɛlardɛn kimiʒi ʒumʒaqa baʒ tartbaj baʒɛp ketyq.

Tabырсыҥ

"~~Kim, dom~~"

Baqşь

Qara şindyy baqşьlar şindi bolyon
Gana talmalun bolyon "ileeşkeni"
bar kişilerdi korycy. Baqşьlar şindi,
talmalun, ileeşkeni bar kişilerdi kor-
gondo şinderin caqьrыp, ~~korot~~ carq
~~urat~~ urup korot.

Baqşьlar carq urup şinderin
Cьmьndaren caqьrganda otkon-olja, maşajьqtardьn
atьn caqьrыp, şer, şundaqь mazarlardьn
attarьn aitыp, ottu coŋ çaqtьrыp
qojup otton şekirip, oorulu kişiden
ottap, anь qaqьş-ququs qьlыp urqulap,
otqo oroqtu şalыp, qьp-qьžьl
bolup qьzarganda tili menen şьr-
qьratыp şalap, eki kişige ozynyn
eki qolun eki şaqqa kerdirip-
tartьrыp turup, eki dalьnьn
ortoşuna çarqьlcaqtьn taşь menen

ozyn qoiqulattьrьp, ajtor okyrьp, bagьrьp yilordy, kepelerdi tegerene ʂygyrьp, qoroodqu maldardьn ystynon sekirip, aldьlarьnan oto qacьp, ~~ʂindyyb~~ ʂindi bolqondordun ʂinin, talmalun bolqondordun talmaʂьn, ileeʂkeni barlardьn ileeʂkenin qubalacu.

Duvana

Duvana da bagʂьca carq urucu, birog, dubanacьlap ʂin, cьmьnьn ʂagьrucu emeʂ, dubanьnьn bagʂьnьqьndaj cьmьnь ʂog bolot, al qudaj bajqambarqa sьjьnat, ajat oqujt, ~~deʂycy~~. kelme ajtat deʂycy.

duvana carq urqanda, kobynco ajьldьn erkekterin ʂьjьp alьp, barьʂьna daarat aldьrьp, ooru ʂatqan yiʂo coqun okirqurup alьp, barьna illalla ajttьrucu. Ozyda birdelarьn ajtьp aqurup carq urucu.

Вуву

Ajaldardan сьддан вадєь, dubana
rdь Вуву deгусу, вувylordyn тавыркер-
igi dele Вадєь, ~~ву~~ duvanalardьдьndaj
lot, ооru korgondo саrд urup
korot.

Тамьчсь

Qarandaj tumoonun qaisьnьgь menen
bolsoda tumoologon — ооruqan kiгini
тамьчсенен ajтьmь bojunca вадьр,
тамьчсенен ajтьmь bojunca тамад
вечусу.

тамьчсьlar bilekten тамьчдачмар — бsьдь вar екен-
dep ее sun вечусу, — sunqtap qalьptьr-
dep ее kyctyy тамад вечусу. Тамьчсьlar
den ajтьmь bojunca, biг aj, eki aj
galaq sun icip gata вечgen ооrular
kop bolucu, — бsьqtap qalat dep,
sun icip gatqan ооruqa biг

сынсын danda, biz ~~yzym~~ tiştem/etta, biz nuztam sorpoda berycy emes.

tamыrcыlar, qabыrgaşынan sezgengen, kelte ~~menen, oorugan~~ şana oşal oşdyy oorular menen oorugan kişilerdi 10, 15 kyndop çalaş ~~sunga~~ sundan başqa tamaq berbej, arыqtatыp, şiligin yzyp turup, anan aşqa aralaştыrucu. Aşqa aralaştыrganda aldь menen ~~bi~~ biz nece kyny -çaşıt- şarma, anan biz nece kyny qolaşqыr çarma, anan kijin biz nece kyny -qoimolşun şarma, berip, aqыrındap, şylosabaqtap oturup aşqa aralaştыrucu, aşqa aralaştыrgandada biz nece kyny tamaqtь ыlgaştыp icyrycy.

terige alun

Kee-biz oorularda-sunqtap, sunqu aşыныp ketken eken-dep tabыptar (~~ta~~ сынынь, qoldoqonu, şoq ele taşrıbalun kişiler) bardar

kişi bolso taj soidurup tajdan terişin sıjrır menen bşuntaj bir nece şigitke toqmoqtotup, bşıqan kezde oorulu kişini teri menen icine salıp orop taştajt, mındajca darıloonu terige ~~aldı~~ alım dep qojuşat. Qolunda şoqoruq bolso qoidun terişineda alat, mındajca ~~darıloonu~~ darılaqan-darıqa tamaqtı kyctyylop beret.

tamırcı-tabıptar qandaj ooru bolsoda a degende bir nece kyny sun berbej qoibojt, bir nece kyny sun iciret

ucuqtoo

Bir şeri oorui qalqan kişi bolso ~~ucu~~-ucuqtap şibergile- dişip qalışucu. ucuqtaqanda mındajca ucuqtajt:

eki, şe ye qıcqactı, qıcqac bolboso oroqtu otqo salıp qızartat. oorup turqan kişini şılaqac

bosogogo oturgužup gojup, ~~gьzьgan~~ gьzargan
temirdi oorugan kiši ga sagьn garmap
temir argalu muzdag suunu ~~byzkot~~
ʒьrgьzata cuuldatьp byzkot. oorugan
kiši gьlcьldap, gana gьzargan
temir suugan kezde ~~toʒ~~ oozu kišini
titirestip barup toʒokko sьlnulap
satgьrup gojot, munu ucugtadь
dep gojuʒat.

Darьmcь

Darьmcь dep darьmdoonu bilgen
kišilerdi aitьʒat. darьmcь garalardь
darьmdajt. - darьmdap - garanь bajlap,
garalu kišini gatun orutup okyzsot, darьm menen
dubalap gajta cecet. - dejip išenicy.
darьmcьlar sьlgь gurt bolso munuda
darьmdacu, sьlan, gara gurt cagsa munuda darьm-
dacu. tilme bolso anьda darьm-
dacu. Boldardьn oozu oosul bolso
anьda, tiši oorugan kiši bolso
munuda darьmdacu. Darьmcьlardьn

darьmьna kiši tyšynyp boluсu ~~emes~~, emes; cono-cono cono darьm,

cono darьma širin darьm-dap birdemelerdi aita berycy, kybyrop, šьbьrap murdaq sun menen cuuldatьp ~~byrkyp~~, byrko berycy.

Šьlan caqqan kišini darьmdap caqqan šьlandь darьm menen dubalap keltirip, šьlan menen arbaqqan eken, ~~kiši~~ caqqan šьlan darьmcьnьn aldьna kelip tikešinen turup arbaqa berip šьqьlьp olyp qalqan eken, degendi da aitьšucu ele.

Qьrqьrdar darьmcьnь bьrdalaj qojьn qadьrlaqucu, aqqu išenicy.

tilme

tilme kobynco betke, murunqa cьqat, korynot, darьmcьlar telmeni ustarenьn ucu še bolboso aštar menen cegip-cegip ~~kiši~~ kicine-kicine šyšyn cьqarьp, onan šaqar šьjpap, darьmdap qojšucu darьmьnьn qasietibi, še bolboso

[illegible] ce [illegible]

ce cekken ustara, aştarlıdıbıb, oşondoj
[illegible] kim bilgin
oorular. ırbabaj ele ajıdıp ketycy ele.

Qajrıcı

Qajrıcı degen şara kobynca
qaldordun baş çadına cıda turgan
şara bolşo kerek, — qajrıcı turbajbı-
deşip, şaranın oorugunа cıdabaj
bozdop şatqan kişilerdi, şibegeni
otqo abıdan qızartıp alıp, oorup
turgan şaranı şajıp qajrıqanda
bozdop yn menen şatqan kişilerdin şanı şıp
alıp, tıncıp, oşonu menen ele
ajıdıp ketkenin koror elek.

[illegible]

Qancı

tabıştardın kee biroo qancılıq qılat.
Qancılar kişinin oorugan şerinen qan
alat, qandı ~~kobynca cek~~ aştar,
~~menen~~, ujdun myjyzynom şasalgan

qartbq menen alat, andaj kiçilerdi qancь doçet, qancьlarь arьrqьnьn kiçi sojoque doqduru mynordy emeleri bolunqa tijiç, qancь kiçilerdin qolu epindyq kelip, kee bir tujuq çaralardьda tilip ajьqtьrup çiberyçy.

Oçontyp, ilgeri qьrqьrda Baqçь, Byby, dubana degender bolucu eken, alardь qaçjettyq, cьmьnь- çoldoçu bar, ileeçken dartь bar kiçilerdi korgondo oçol qaçjetterin, cьmьndarьn caqьrup alyp oçolor arqalu ileeçken dartть ~~qmb~~ qubalatyp çiberet deçyçy.

Tamьrcь- tabyptarda qaçjet, cьmьndele çoq, biroq, oorunun çajьn ~~bilet~~ bilgen taçьrьlun kiçiler deçip bilyçyçy.

Tabyptar dep,- tamьrcь, qancьlardь ~~tabyptoqqa ki~~ ajtucu.

Darьncьlardь- sьjqьrcь, dubaker dep bilyçyçy.

Kalamizatsija

tjanşandaş çerçer elinen eş aldı menen oruşta Bugu uruşu bağlıdan eken. Çoğon zamanının artı, - oruş çerçerdardı bağlıtardan aldında Bugu-uruşunun gan Borombaj eken. Borombaj orunun tatar moldoşu argalı oruştun- oruş padeşalığının şajın bilgen kişi eken. Osol kezde çerçerdin başın çoşçon biz gandaş şoğ bolupturu, şarıbaşı uruşuna Ormon, Bugu-da Borombaj, soltoğo gan gangarar bolup Alajda Alımbek datga bolup, biz uruu menen ekinci uruunun ortosunda şoolaşı, Orundan orunbaşının caşı alıp olşolup turgan şookecilik zaman eken. ~~Osol~~ ~~3~~

u şajaştın oğu,
şarıbaşıştın şoğu,
soltonun toğu,
Bugunun bacanın şoğu,,
deşip, şarıbaşıştı bolşun, şajaştı

Види игиндин догдинтир савиил
дойур тичиси екен, оҫондиҫтан
Видинин дань Вӧгомвай оҗиҫда
Ҫатыҫаҫ Ҫдокерсилик ~~за~~ тыҫалаҫы
екен degen ой menen оҗиҫкӥдеҫі
оҗиҫтаҫда елсі ҫіберір, ~~дҗунун~~
оҗиҫ келҫе оҗиҫда дҗунун ваҫыны
вереҗін аітат.

Дыҫыҫдардан оҗиҫтаҫ menen birinci
ҫолы Видинин ҫарад игиндинан ~~болҫон~~
ҫарад игиҫинан сыҫҫан ҫеҫалынын
ишы Дасывек mamile ҫылат.
Дасывек 1814-ҫылы ҫібіҫдеҫі
оҗиҫтаҫда ваҫыр сен алат

1825-ҫылы Види игиндинан
оҗиҫда ваҫындыҫ деҫір ҫелдеҫ
Ҫавадынын ишы Алымвек, ҫана Аҫыҫтидинин Адымвек
олҫовай, тыловеҗді degen кіҫіле
ваҫҫан екен. оҫонтур Види игиндин
оҗиҫда ваҫыр, ҫеҫерде оҗиҫ келҫе

вадынур вере Тигорандыры айтыр
Сугузур, Ауыгь 1852- Eldarda
Оглы Келіді, Ыгорыздан birinci
Оглыда вадынуан Видинин Дань
вöromваі bolot.

Z

Qırqıstanqa oruş kelyj menen birge. bolqon ozgorgylor

+ ~~Şajlov~~, Boluş.

~~Boluş~~ urun, urun bolup şyrgon el urug-uruqunna qarata Boluş, boluşqa bolyndy. Boluştar şajlov menen boldu.

Biz boluş el starcınqa, starcın icinde elyy başıqa, elyy başı icinde on başıqa bolyndy. başqaca aitqanda on tytyngo biz on başı, elyy tytyngo biz elyy başı, biznece elyy başnının ystynon biz starşın, biz nece ~~elyy başının y~~ starşındın ystynon biz boluş şajlandı.

Boluştuq ~~Kenşalar~~ ~~aparat~~ başqarumalar

1) Boluş, 2) boluştun kandidatı ~~(oru~~ (Boluş olyp qalsa boluş bolo turqan kişi) ycyncuşu pesir-(pisar).

Boluştuq işti boluşu menen besiri qana şyrgyzycy, pesirler oruştan bolucu. ~~Boluş olyp qalsa~~ Kandidat

olyp qalsa ojana boluş bolup kenşege kelycy, boluş olboşo kendidatta ec qancalıq bijloo uqugu dele şoq bolucu.

Bij

Boluştarga şajloo otkorylgondo ar starcından birdem bij qoşo şajlanucu. doo-doomaj, alaşa, bereşe işteri şajlanyan bijler arqalucu bytycy boldu.

Şalıqa gaz bir, kyz bir bijler şıjnalıp alaşa, bereşe, doo-doomajlardın işterin qaracu. Anda bir şerge yi tigilycy, "bij oturat", delip elge qabar berilycy. biroonyn biroodo alaşaşı bolup ala albaj şyrşo bijlerge barıp aitucu, bijler ozylorynco syryştyrgon bolup, bijlikterin qolucu.

Bijler dooqa bijlik qolqanda dobogor şaqınanda, şoopker şaqınanda "bijlik" aqı alucu. Bijlik-aqının olcomy bytyrylgon doonun olcomyno

qaraj bolucu. Keede bijlerge dep dobojer sama soopker eki saqtan birden toqur, se birden asijatta alucu.

Bijlerdin ~~Bijligin~~ bytymyn sarqan «ykor» - qatcasynan alarь bir taj, se bolboso bir tajdan qunu bolucu. doolap doo alqan qaqta, doo tolqan saqta Boluş, starcandarqa doonun olcomyno qaraj, asijat, taj, qunandap, se bolboso oşolordun baaşına ~~ta~~ seferlik aqca ~~«sol aitucu»~~ sol aitolucu»

Boluştuq şajloo

Boluşqa şajloo ye solda bir otycy. Boluştu şajloodon murun on başь, elyy başь starşandar dajandalucu. Bularqa şajloo bolucu emes, or ara «başkişiler» kesşeşip oturup tigil on başь, bul elyy başь, al starcan bolşun deşip oşylary dajandap qojucu. Boluşqa şajloo ~~to~~

„toqolaq" salun menen bolucu. 50
tytyngo birden toqolaq tijycy.

tytyny 49 bolup qalsada tol
elyy basa ~~tol~~ „toqolaq" ala alucu
emes, tytyny 50 bolqon elyy basa
biz „toqolaq" alucuda, anasan
elyy basalaqqa dajandalqan kisi alup
barup boluştuq talaşqandardan
biroono salup berycy. Sajlooqo
tytyngo birden kisi barucu. Alaq-
salaq, oqum-coqumqa toloogo sara-
baqan sarda kisi bolso tytynda
bolo alucu emes, tytyn bolo alba-
qandan kijin sajlooqoda bara alucu
emes.

tytyngo ee bolqon (oqum-coqum
tolop tytyn bolqon) kisilerden barqan-
dardan qolara sajloo bolqon gerge barat,
tizilip oturup beret, sanaqcasa
kisilerdi sanaitta, oturqan kisisi
~~50 bol~~ 50 bolso, elyysyt elyy

tyndon kelgen bolso elyy başbşbua
biz «toqologtu» beret, ~~el tar~~ tizilip
oturgandar tarap başa beret.

***

~~«Gujulus»~~ «Duban»

Orus kelgendan kijin bij (boluş) şailanıp, bytyn
başgarun işi boluştardın goluna, alaşa-
bereşenin doo-doomajın bytkoryy
~~bot~~ bijlerdin goluna otkondon kijin
~~urug~~ urunguruluşu buzulduda, urug-
culug şaştalıp galdı, coş urunlar
boluş-boluşga bolynyp ketti, biz
~~boluşta~~ boluştaqı kişi ekinci boluş-
bijler menen işi bolboj galdı.
egerde ~~bor~~ biroonyn ekinci
biz boluştaqı biroondo alaşaşı
bolup, ala albaj şyrşo, andaj
alaşaşın ~~«Dubandın»~~ biji coqulgan ~~bijde~~
bij oturuşta ~~duban~~ doolocu.

Biz yjozgo garagan eldi
biz «duban el» dep gojuşucu.

Orol birduban eldin bijleri
birsolda bir solu coqulup
„bij oturuş„ qolucu. ~~oro~~ ~~bir bolu~~
başqa boluştaqo birqondo alaşaşo
bolup ala albaj şyrgon kişi orol
„duban" bijine arozdanucu.

„Qujuluş„

Oruş kelgenden kijin „Qujuluş" boldu.
Qujuluş„ boldu degen soz mondajca
eken:

„Gookercilik„ uaqonda birqonyn
başqa bir urugqa cabuul uaqonda
başo- kişisi, ajolo ketken, orolor oz
urug- tuuqandarona barup qoşuluqa
mymkyndyk berildi. bir urug oz
qaalaqan ekinci bir urugqa barup
qoşuluqa sol berildi. orontyp
cabuul uaqonda qolqo tyşyp, başqa
bir urugqa ~~ba~~ qul, qurume

bolup Syrgondor urug-urugun, tungan, tunşgandarın taptı, ~~ozontyp~~, ~~urun~~ mışul oruş okymoty tarabınan korylgon uşul caranı qırgızdar «Keş qujuluş» deşip qatıştı.

~~Sarttar ordunadykona~~

Sooda-satıq oorcydy.

Oruş kele elekte qırgızdardın Sooda-satıqı qıdırmacı sarttar argalu bolucu qıdırmacı sarttar eldin coş kişilerine kelycy, al qıdırmacı sarttardı «palancanın sartı» deşip qojuşucu.

«Malduularga sart keldi,
Malı soqqo dart keldi»

Sarttar kelgende malduular malın berip sarttardan kezmal alucu eken, aqca degendi ~~ş~~ urungan kişiler bolucu emes eken. Malı-soq ~~ke~~ sardılar qıdırmacı sarttar kelgende-kezmal alışa albaj darttun bolucu eken, soqorgu

Soojorgu laqap ~~oʒondug~~ oʒondon
qalojan eken.

Soodoger ʒarttar maldunlarden
malen 4-5 ese arzan alucu, ~~antken~~
arzan berbeske qɛrojɛzdardɛn ajlaʒɛda
Soqele, arzan bolʒoda kelgen
qɛdɛrmacɛ sodogerlerge maldarɛn
buldap qalbaʒa, ajdap barɛp
ʒata turojan bazarda Soqele,
~~bazarja~~ - alɛʒ ʒerdegi bazarja
ajdap barɛp ʒatunnu abɛdan
oorda ʒumuʒ koryʒycy, gana
ajdap barɛp malɛn buldoonu
biliʒycyda emeʒ.

Oruʒ kelgendɛn kijin bazar
kobojo baʒtadɛ, ʒaqɛn ʒerlerde bolun bazar menen birge
qɛrojɛzdar maldarɛn ~~ʒatɛp~~ buldap,
sooda-ʒatɛq iʒteri menen taanɛʒa
baʒtaʒtɛ, bras, kop ʒɛldarja cejin
daldaldar, soodogerler qɛrojɛzdardɛ
kop aldap ʒyryʒty, qɛrojɛz qalqɛ
kijinki kyndorgo ~~cʒ~~ cejin

ʂaqʂь bile alqanьʂoq, soodoger-
qьrqьzdardь bolyp alqan kyndory-
kop bolqan. - menin qьrqьzьm
ʂip soodogerler ajbl-ajbldь eleq
lqan, al ajbldan qьrqazdarь
oda-satьqan oʂol soodager arqalu
lucu.

Maldarьn ʂetkire puldaj albaʂa-
la, bazardan kobojuʂy qьrqьzdardь
ooda satьq iʂteri menen taanuʂ-
tьrup, ʂookercilik zamanqa qa-
raqanda, - sarttardan alqan kez
maldarqa qaraqanda - qьmbabatьraq
satьp arzanьraq ~~alun ʂaqьnca~~
alucu boldu, ʂalaʂ ele ajaqtun
maldan kozyn qarap qalbaʂtan
aqca, ~~urunuc~~ olyy nylk urunа
baʂtadь.

furaqtun qьʂtao kytyy

Orus kele elekte qьrqьzdarda
furaqtun qьʂtoo bolucu emes, qьʂtun
kyndoryndo dele koco beryaq.

Orus kelgendan kijin, -soo kelip
saap ketyp qorqunucu soogolup,
argimdin ar serge qaş kyn qaştaj
turgan qaştoo salup, bir serge
qaştacu boldu, kop serlerde tam-
daraqtarda boldu.

Qaştoolorunun ailanasynan
ardap bolsoda ser aidap, cop
saap alucu boldu. Soodan
qorqup ele el qajda kocso, ailasy
soq kocty eercip koco bere turgan
sardalar, qaştoosun tegeregine tone
oturup qalun mymkyndygyno setişti
ulam-ulam dajqancalaq oorcydy,
sardalar aştaq aidap alup, artaq
aştaqan satunga, tajan, mal tabunga
mymkyndyk boldu. tagar qalunda
soqtor pasjolkalarga barup kotorup
alup, se bolboso kyndyktop bolsoda
iş iştep, aqca taap alunga
setişti. Bajoga malcalaqqa syrgan
sigit salona kop bolso bir taj alucu,

pasjol kolordon barup sumus istegen-
r gbrgbzdardon beilarbna salcb-
rgondordon yc, tort ese peidenb
op tabucu, tamagtarbda tog bolucu.
rustun keliši sardblardbda bir
gancalbg kotorup tastadb.

Orustun keliçine beilanbştun bolgon saman çalbg ister

gbrgbzdar orusga bagamun menen
kercilik tojblop, tentek ter tyrmogo
lbnbp, miru, garagcb azaja bastadb.
~~eldin~~ eldin bastbrgan turganb ~~te~~ erkin,
argim oogat-tiricilik izdap gaalangan
sagbna erkin syryygo mymkyndyk
boldu, saoda-satbg-kirip, ~~ob~~
aldunlar
sagbn serdegi bazarlarga meldarbn
buldap, sana turugtun gbştov ~~kyt~~
~~urunuga~~ salunga, olyy mylk kytyygo mym-
kyndyktor boldu, dbjgancblbgga
sarmaşbp, sardblardbn gardb ~~tojunga~~
~~ta~~ tojup, sardblar bej korun

qarabaştan çer kozyn qarada, bajdın
şanına koz qarandı bolumdan
qutulup ~~ı~~ çer emcegin emiştin
çerge tırmalaqqandardın qardı
tojo baştadı. Oşonu menen birge
tomonkydoj zıjancılıştın ~~koz~~
işterda cıştı:

Urunculuq ubaqındaqı urun
bijleri bijlik alunnu bilycy emes.
~~Bijlik alışan bijler~~ Aşır degen
bij biz şolu bijlik bolqan eken anı, bytyn
bijler laqap qılıp, ~~çektep~~, bijligin
şatıptır - deşip çek kozyp, çekteş-
ken eken. Oruş kelip, boluşqa
şajloo bolqondo ~~bijler~~ starşın başına
birden bijt şajlanucu boldu, ae
şajlanqan bijlerde qalıştıq degen
şoq boldu, paranı kim berse
Oşonun sozyn syjlocy boldu. ~~Bi~~
Bijligi biz dep kozyno biz alşa

...ragын komo ekinci alucu boldu,
...yboo menen bolgon kijinki
...ijler galыştыgtan aşыrap şemekej
...aşына oop ketti. Örüş kele
...elektegi el biileri şalmında,
...parada, biilikte alucu emeş eken,
...elinin bijne bergen şalmını,
...sojgon soğumunun gadırlım bir
...mycoşyn ~~sa~~ «bijimen deşip şaştap
...gojup, şazga uturum, «uzun sarın
...bolgon kezde bışırıp alıp bijine
...bajlanıp barıp berycy eken, bijinin
...şalmını oşol eken.

Atag miner-şemekeiler kobojdy
...cıgın ystyno cıgın salıp şeiberycj
...boldu, cıgımın toloj albaggandardı
...biroono malajlıgga garmap berip
...cıgımın tolotup alışucu. eldin
...gözgonu elgizi tıştan kelgen
...şoo bolşo, kijin örüş kelgenden
...kijin özylorynyn atga miner
...şemekeileri bolup galdı.

„Şaşool„ degeni ~~bir~~ bolor ele, ~~Şaşool~~
Şaşool degeni yjozdyn, Boluştun
Şigitteri. Yjozdyn şaşoolu tebetejinin
tışın qızıl menen tıştatıp,
toşyno ıznak degenin taqıp ~~alıcı~~
~~Boluş~~ qılıc asınıcı. Boluştun
şaşoolununda toşyno taqıngan
iznagi, asıngan qılıcı bolucu.
~~al şaşool degen emesi~~ „qara-
bylony qaşşatqanda„ oşol şaşool
degen emesi qaşatıcı, atqa,
tonqo ee qılucu emes, „qara-
bylonyn ~~—~~ atın şıqıp alıp„ mine
berycy. egerde şon ele minip
şyrşo şaşooldun ~~min at mingeninen~~
şaşooldordun mingen atınan el-
dele qaşılıp kete qoj boj t ele,
şaşooldor ajıl- ajıldı qıdırıp
„qara bylonyn atın minem dep,
qorqutup aqcaşın, teri, ~~korsyn~~
korpo, kijizin alıp bastıra

barycy, «qara bylony», qanap, butaqanda sasooldor qanap-butadь.

Boluşunun ajtqanь ajtqan, degeni degen, bir boluş eldin başqarun qandaj başqaram deşeda boluştun qo bqtijarında bolucu.

Boluşunun azabında orşoj bolqonu şoq, bajloo ubaqında şaattaşıp boluştuq talaşıp, boluştuq talaşundan eregiş cıqıp, «qara-ceryy, aqceryy» bolup salqılaşıp erda olycy, boluş bolqonu, boluştuq talaşqanda cıqımdar bolup qaldımdep elge dagь cıqım bolycy, boluşunun şyrqon turqanın barь eldin mojnunde bolucu. Boluşu kocyp kelip qonso «orylyk», bryy, ajıldaş oturşa «şojuş», beryy, al-ajlanadagı eldin mildeti boldu.

Manşap kişilerine oodo qarao, soz qajtarun degen «qara bylodo» qalbaj qaldь.

talep Bajbolotordon çazılgan-
dardan mazmuni:

I- Өзгөрдеген sözdyn özy tuuralu
1- «Өз Kijiz»
2- «Өз Kez»
3- «Өзгө-Өз»

II Өзгөрдөн сөнөрө typky tegi

III tijanşan Өзгөрдardөнөн
azgyb eerdep turgan eerine gacan
şana gandajca keldi

IV - tijanşan Өзгөрдardөнөн uzunga bolynyşy.
1- «Oq, sol»
2 «Buqu»
3- iş tima.

V- uzunculuq quzulus.
1- «Eookerçilik zaman»
2- «Eookerçilik zamandaqı el carbaşı
3- «At, attan kijin şat»
4- uzunun gorgon tartibi.
5- Eer paidalanın tartibi
~~6 oz ara uqugtar~~

VI - Yi- bylocylyktogy gadıncılıqtar
1- Okyl ata, okyl ene.
2- Een, tajake
3- Kindik ata, kindik ene.
4- Doss tamır,
5- Quda, soor
6- Basa

VII - urunlar arasındagı şookercilik.

1- Sajaqtan oqu,
Sarıbaqıştan şoqu,
Soltonun toqu,
Buqunun barınan şoqu,

2- Quş beginin cabunlu.

3- Kop caqar

جازيلباي
جاقتي بيلي

4- Abılaj qandan cabunlu.?

5- Kenen sarı, nooruzbajdan cabunlu?

6-

VIII - Ormon qan.

1- ormondun qan boluşu.

2- ormondun buqudan olyşy.

3- ormondun qunu.

IX Oz ara uquqtar

1- Bii, bii lik, ereşe.

2- Qun.

3- Ajıp

4- Kop qatan alun.

5- Olgondon qalqan muraz.

6- Şeşir doo, şetim aqı

7 familije tuuralu.

8- Başqa urundan kelip qurama bolun.

X – en, tamya

XI – Ai, sal attar.

XII – dindik adattar.

1- orozo,
2- namaz.
3- Ait.
4- dooran,
5- sanara

XIII eldik salttar

1- olgongo Okyryn, qoşun
2- sook sudurun
3- myco
4- sartaş.
5- qara kijyy, aşakytyy, kyiyy.
6- Aşberyy.
7 Mildettyy qonoq.
8- qaralu qatan.

XIV – Oz ara sardamelaşun.
~~Oz~~

1- qoşumca, selpik
2- qaralaşun.

XV – tabaptaq

1- Bagaş
2- Durana
3- Byby
4- tamarcı

5- [illegible]
6- [illegible]
7- [illegible]
8- [illegible]
9- [illegible]
10 [illegible]

[illegible]

1- [illegible]

2- 1- [illegible]
2- [illegible]
3- [illegible]
4- [illegible]
5- [illegible]
6- [illegible]
7- [illegible]
8- [illegible]
9- [illegible]

Z

Görgöz elinin tarıxın iştep cıgış yeşin tomonky kitepterdi taap iştep cıgış kerek:

1 Qaşqar tarıxı,- bul kitepte görgöz menen oiqurlardın bajırgı zamandan beri birin biri başıp qandıq gelip kelgen ucurlardın bar korgzot.

2 Şiçarajı turk-

3- 1922- Eldardarda turk ilimpozdoru tarabınan eki eslt (tom) görgöz tarıxı degen kitep cıqqan, ~~mın bulardı taap, ilim eslu menen oşol kitep-terdi~~ 4- Sibir tarıxı degen tatarca cıqqan kitep bar.

mına uşulardı taap ilim eslu menen iştelip cıgılsa, oşondo gana görgöz tarıxın anıqırag bilgiyge bolot.

2